

Universitetet i Stavanger
Det samfunnsvitenskapelige fakultet
Institutt for helsefag

MASTEROPPGAVE I
HELSE- OG SOSIALFAG

Å ha tilsynsfører
Ungdommers erfaringer i kontakt med tilsynsfører

Student: Kari T. Lauvsnes Hodne
Innlevering: Juni 2009

Vedlegg 4: Masteroppgave i helse- og sosialfag med fokus på brukerperspektiv

UNIVERSITETET I STAVANGER

MASTERSTUDIUM I
HELSE- OG SOSIALFAG MED FOKUS PÅ BRUKERPERSPEKTIV

MASTEROPPGAVE

SEMESTER:

Vår -09

FORFATTER:

Kari T. Hauvsnes Hodne

VEILEDER:

Ellen Ramvi &
Marit Alstveit (f.o.m. sept. -08)

TITTEL PÅ MASTEROPPGAVE:

Norsk: Å ha tilsynsfører
Ungdommers erfaringer i kontakt
med tilsynsfører.

Engelsk: Having a supervisor as a fosterchild
Youth's experiences in contact with
their supervisor.

EMNEORD/STIKKORD/NØKKELOD:

Tilsynsfører, fosterbarn, ungdommer,
tiltidsforhold, støtteperson, kontrollør

SIDETALL: 65

ANTALL ORD: 22 317

STAVANGER

8/7-09
DATO/ÅR

Kari Hauvsnes Hodne
SIGNATUR

(Dette skjemaet brukes som side 2 i masteroppgaven)

Merk: For oppgaver som skal båndlegges (etter vedtak fra dekan) skrives dette skjemaet ut med **rødt** papir.

FORORD

Det er mange som har gitt sitt bidrag til at denne studien lot seg gjennomføre. Det har vært en lang prosess å fullføre denne masteroppgaven, og selv om det til tider har vært frustrerende, har det også vært en lærerik og spennende tid.

Jeg vil takke de barneverntjenester jeg tok kontakt med for stor imøtekommenhet. Den var en god start i arbeidet med studien, og en forutsetning for å komme i kontakt med informanter. En stor takk også til Norsk Fosterhjemsforening avdeling Rogaland og Landsforeningen for barnevernsbarn for stor velvillighet, og for det arbeidet som ble gjort for å skaffe informanter. Ikke minst vil jeg takke de informanter som var villige til å dele av sin tid og sine erfaringer med meg. Det var veldig inspirerende og lærerikt å få lytte til deres erfaringer om studiens tema. Tusen takk for den tillit dere på denne måten viste meg! Uten dere hadde det ikke blitt noe av denne studien.

Tusen takk for tålmodighet fra min mann og mine barn som har erfart at det å ta en mastergrad både krever tid og arbeid, og at jeg derfor ikke alltid var like tilgjengelig. Uten støtte, oppmuntringer og praktisk hjelp fra min ektefelle hadde jeg gitt opp underveis.

Takk til mine veiledere Ellen Ramvi og Marit Alstveit ved Universitetet i Stavanger som i hver sine perioder har gitt meg nødvendig veiledning i arbeidet. Det er første gang jeg skriver en masteroppgave, og deres veiledning var av stor betydning for framdriften i arbeidet. Takk for hjelpen!

Ellers er jeg takknemlig for gode medstudenter og ansatte ved UIS som bidro til at masterstudiet ble en lærerik tid med mange positive erfaringer.

Takk også til gode venner, kollegaer og slekt som har støttet meg praktisk og vist interesse for studiet.

Med manges bidrag avsluttes masterstudiet med denne oppgaven. Jeg har lært mye underveis. Mitt ønske er at også andre kan ha nytte av den foreliggende rapporten.

Hodne juni 2009

Kari Lauvsnes Hodne

INNHOUDSLISTE

1 INNLEDNING	1
1.1 Bakgrunn for studien	1
1.2 Problemstilling	3
1.3 Studiens avgrensning	3
1.4 Studiens relevans for brukerperspektiv	4
1.5 Oppgavens oppbygning	4
2 TEORETISK REFERANSERAMME	4
2.1 Tidligere studier	5
2.2 Juridiske rammer for tilsynsførerordningen	6
2.3 Fosterbarns bakgrunn	8
2.4 Å være fosterbarn – i lys av symbolsk kapital	9
2.5 Å møte fosterbarn i lys av brukerperspektiv, brukervedvirkning og empowerment	9
3 METODISK TILNÆRMING	12
3.1 En kvalitativ studie	12
3.2 En fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming	13
3.2.1 Fenomenologisk perspektiv	13
3.2.2 Livsverden	14
3.2.3 Forforståelse	15
3.2.4 Den hermeneutiske sirkel	16
3.3 Utvalg	17
3.4 Å skaffe informanter	18
3.4.1 Kommunale barneverntjenester som rekrutteringskanal	18
3.4.2 Interesseorganisasjoner som rekrutteringskanal	18
3.5 Datainnsamling	19
3.6 Dataanalyse	20
3.7 Validitet og reliabilitet	22
3.8 Forskningssetiske hensyn – inkludert aktuelle søknader	24
3.9 Metodiske erfaringer	25

4 PRESENTASJON AV EMPIRI	27
4.1 Informantenes beskrivelser av hvem tilsynsfører er	28
4.1.1 Tilsynsfører – en betydningsfull person	29
4.1.2 Tilsynsfører – en perifer person.....	33
4.1.3 Tilsynsfører - et bindeledd.....	35
4.2 Ungdommenes erfaringer knyttet til møtene med tilsynsfører	38
4.2.1 Å kjenne seg ivaretatt	38
4.2.2 Å kjenne treffene unødvendige og ubehagelige	39
4.2.3 Å bli påminnet om å være anderledes.....	41
4.2.4 Å få en tilsynsfører der ”kjemien stemmer”	42
5. DRØFTING	43
5.1. Tilsynsfører - en støtteperson?	44
5.1.1 Tillit - en forutsetning for å erfare tilsynsfører som en støtteperson	45
5.1.2 Hvordan skapes et tillitsforhold	47
5.2. Tilsynsfører – en kontrollør	54
6 OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	57
REFERANSER	62

VEDLEGG:

Vedlegg 1	Svar fra Regional komite for medisinsk forskningsetikk (REK, Vest)
Vedlegg 2	Svar fra Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD)
Vedlegg 3	Brev til aktuelle barneverntjenester v/leder
Vedlegg 4	Forespørsel om å delta i et forskningsprosjekt om tilsynsførerordningen for barn i fosterhjem
Vedlegg 5.	Til deg som har mottatt dette brevet
Vedlegg 6	Samtykkeerklæring
Vedlegg 7	Intervjuguide
Vedlegg 8	Informasjon om studien i Fylkesbretten 02/08
Vedlegg 9	Skjema for protokolltillegg og endringer

FORKORTELSER

Barnevernloven = Lov om barneverntjenester av 17.07.1992 nr.100

Retningslinjene = Retningslinjer for fosterhjem (Barne- og likestillingsdepartementet, 2004)

Forskriften = Forskrift om fosterhjem (Barne- og likestillingsdepartementet, 2003)

BLD = Barne- og likestillingsdepartementet

Sammendrag

Alle barn som bor i fosterhjem har en lovfestet rett til egen tilsynsfører. Tilsynsførers mandat er å føre kontroll med at barnet har det godt i fosterhjemmet, og tilsynsfører skal være *”barnets særskilte uavhengige støtteperson”*. Studiens hensikt var å få innsikt i hvordan fosterbarnet beskriver sine erfaringer med å ha tilsynsfører. I tillegg hadde studien som formål å belyse forhold som er viktige for at kontakten med tilsynsfører kan fungere godt sett fra barnets ståsted. Det var også et ønske at studien kunne bidra med kunnskap til vurdering av tilsynsførerordningen. Studien ble gjennomført ved hjelp av kvalitativ metode, der innsamlingen av data ble gjort ved intervju av 3 fosterbarn i aldersgruppen 16 til 20 år. Disse informantene har erfaring med fire tilsynsførere som danner grunnlaget for studiens empiri. Datamaterialet ble analysert ved fenomenologisk-hermeneutisk analyse. Funn i studien viser at fosterbarn kan erfare det å ha kontakt med tilsynsfører veldig ulikt. Beskrivelser av hvem tilsynsfører er varierer fra å erfare tilsynsfører som en betydningsfull person til en perifer person. Treffene med tilsynsfører erfares også ulikt fra å være kjekke, gode og nyttige til ubehagelige og tappende. Funn i studien viser at et tillitsforhold mellom fosterbarnet og tilsynsfører er avgjørende for hvordan fosterbarnet erfarer kontakten og treffene med tilsynsfører. Både for å erfare tilsynsfører som en støtteperson og for at tilsynsfører skal kunne utføre sin kontrollfunksjon, er et tillitsforhold mellom fosterbarnet og tilsynsfører nødvendig. Det er derfor avgjørende at det legges til rette for at kontakten mellom fosterbarnet og tilsynsfører er eller skal kunne utvikles til et tillitsforhold.

1 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn for studien

Lov om barneverntjenester (1992) pålegger barneverntjenesten en plikt til å oppnevne tilsynsfører for barn i fosterhjem, og fosterbarn gis en tilsvarende rett til å ha egen tilsynsfører. 01.01.08 var det 7 631 barn i Norge som bodde i fosterhjem (Statistisk sentralbyrå, 2009). Disse fosterbarna utgjorde 73 % av de 10 500 barn som barneverntjenesten på samme tidspunkt hadde plassert utenfor hjemmet (ibid.). Antallet barn i fosterhjem har de siste 12 årene økt med 50 %. Fra 2005 til 2006 viste antallet barn under omsorg av barneverntjenesten en økning på 1,8 %. Fra 2006 til 2007 var økningen på 3 %. (Statistisk sentralbyrå, 2009) Dette tyder på at barn som tas under omsorg av barneverntjenesten øker. Da de fleste av disse barna plasseres i fosterhjem, vil også antallet fosterbarn være økende.

01.01.08 var det registrert 1 099 300 barn og unge i aldersgruppen 0-18 år i Norge, som utgjorde 23 % av den totale befolkning i landet (Statistisk sentralbyrå, 2009). Av det totale antallet barn og unge i samfunnet utgjorde fosterbarna en gruppe på ca 0,7 %, og gjennomsnittlig ca hvert 144. barn bodde i fosterhjem.

Barn i fosterhjem har etter barnevernloven (1992) rett på tilsynsfører: *"Barneverntjenesten skal oppnevne tilsynsfører for barn i fosterhjem."* (Lov om barneverntjenester, 1992, § 4-22). Lovteksten bruker ordet *"skal"*. Ordningen er dermed ikke valgfri hverken for barneverntjenesten eller for fosterbarnet. Både ansatte i barneverntjenesten, fosterbarn, fosterforeldre og tilsynsførere bruker dermed, på hver sine måter, tid og krefter for å følge opp lovens bestemmelser angående fosterbarnets rett til å ha en tilsynsfører.

Tilsynsfører skal kontrollere at fosterbarn ikke lider noen form for overlast i fosterhjemmet. I tillegg skal tilsynsfører i følge *"Forskrift om fosterhjem"* (Barne- og familiedepartementet, 2003), kontrollere at de forutsetninger som lå til grunn for plasseringen blir fulgt opp. I følge *"Retningslinjer for fosterhjem"* (Barne- og familiedepartementet, 2004), skal tilsynsfører først og fremst ha fokus på fosterbarnet, og tilsynsfører skal være *"barnets særskilte uavhengige støtteperson"* Tilsynsfører skal dermed være et blick inn i fosterbarnets liv på samfunnets vegne, slik at barneverntjenesten og samfunnet for øvrig får vite om barnet blir godt nok ivaretatt i fosterhjemmet og av barneverntjenesten. Samtidig skal tilsynsfører skape en trygg

relasjon til fosterbarnet, slik at tilsynsfører kan være en person, uavhengig av fosterforeldrene eller barneverntjenesten, som barnet kan ta opp eventuelle problemer med (BLD, 2003 & 2004).

Til tross for flere års erfaring som saksbehandler i kommunal barneverntjeneste, der jeg blant annet arbeidet med å rekruttere og engasjere tilsynsførere til barn i fosterhjem, opplevde jeg tilsynsførers rolle som uklar. Jeg opplevde det vanskelig å definere den på en god måte både for tilsynsførere, fosterforeldre og fosterbarn. Jeg viste derfor, overfor de involverte, i stor grad til at dette var en ordning som var lovpålagt. Min usikkerhet i forhold til tilsynsførers rolle, vedvarte også etter flere års erfaring som tilsynsfører selv for tre barn i ulik alder. Disse erfaringene bidro til å øke min nysgjerrighet på hvordan fosterbarn opplever kontakten med tilsynsfører.

Fosterbarn og deres erfaringer er tema som nå og da får oppslag i dagspressen. Rogaland Avis hadde 06.06.07 et førstesideoppslag med overskriften: *"Fosterhjemskontrollen: Lynkurs er nok. Utfører hjemmebesøk etter to dagers innføring"*. To helsider i avisa omhandlet tilsynsførerordningen. Reportasjen dreide seg om fosterforeldre som klaget på manglende oppfølging fra kommunen, blant annet gjaldt det manglende oppfølging fra tilsynsfører. I tillegg ble det tatt fram at det ikke blir stilt krav til særskilt utdanning eller erfaring for å være tilsynsfører, selv om tilsynsfører skal gjøre seg opp en mening om hvorvidt barnet får tilfredsstillende omsorg i fosterhjemmet. Det eneste som kreves for å bli tilsynsfører er et to dagers kurs. Det ble også påpekt at det ikke er krevd dokumentasjon på plettfriandel for alle tilsynsførere, da vedtaket om politiattest for tilsynsførere ikke er gitt tilbakevirkende kraft, men ble gjort gjeldende fra 01.11.99 (Forskrift om politiattest i henhold til barnevernloven, § 4).

Flere steder i landet har det vært vanskelig å rekruttere nok tilsynsførere (St.meld. nr. 40 2001-2002). Et stort problem er også at tilsynsførere slutter etter kort tid (Johansson & Sundt, 2005). Landsforeningen for barnevernsbarn (LFB) er opptatt av at kontakt med tilsynsfører 4 ganger pr. år ikke gir grunnlag for å bygge opp tillit hos barnet. LFB hevder at lovens bestemmelser om oppnevning av tilsynsførere og antall besøk ikke følges opp (NOU 2000:12). I følge LFB er tilsynsførerordningen for barn i fosterhjem en av tre merkesaker for organisasjonen, ved siden av ettervern og brukermedvirkning. LFB arbeider for at

tilsynsførerordningen skal bli bedre, og at alle som har rett på tilsynsfører også skal ha det (www.barnevernsbarna.no). Også Norsk Fosterhjemsforening (NFF) arbeider for at fosterbarns rettigheter blir fulgt opp, blant annet rett til tilsynsfører (www.fosterhjemsforening.no).

På bakgrunn av rammene for tilsynsførerordningen, mine egne erfaringer med ordningen som saksbehandler i barneverntjenesten og som tilsynsfører, stilte jeg spørsmål ved fosterbarnets opplevelse av å ha tilsynsfører. Dersom hovedpersonene i denne sammenheng, fosterbarna, selv kunne beskrive sine erfaringer med å ha tilsynsfører, hva ville de da si?

1.2 Problemstilling

Studiens hensikt er å få kunnskap om fosterbarns erfaringer i kontakt med tilsynsfører.

Studiens problemstilling er:

Hvordan beskriver fosterbarn sine erfaringer med tilsynsfører?

Studien har i tillegg følgende delmål:

- å få kunnskap om hva fosterbarn erfarer fremmer eller hemmer et positivt forhold til tilsynsfører
- å gi et bidrag til evalueringen av tilsynsførerordningen og forbedring av praksis

1.3 Studiens avgrensning

Informantene hadde ulike rammer rundt kontakten med tilsynsfører, for eksempel hvordan avtaler om kontakt ble gjort, hvor ofte de møttes, hvor treffene foregikk, hva de gjorde sammen, hvem som var til stede under treffene med tilsynsfører, hvordan det ble bestemt hva de skulle gjøre i løpet av treffet og hvor lenge treffene varte, men jeg går ikke spesielt inn på disse forholdene i rapporten.

I oppgaven går jeg ikke inn på bakgrunnen for at informantene var i fosterhjem, hvor lenge de hadde vært der eller planer videre. Jeg går heller ikke systematisk tilbake i tid for å se om erfaringene med tilsynsfører eventuelt er forskjellig alt etter hvilken alder informantene var i, utover de bruddstykker som kommer fram i noen av sitatene.

Tilsynsførerordningen er et system eller tiltak som innebærer at fosterbarnet skal ha kontakt med en tilsynsfører. Studien har hovedfokus rettet mot den relasjonelle delen av tilsynsførerordningen, på fosterbarnas erfaring av kontakten med tilsynsfører, og ikke så mye på fosterbarnas meninger om tilsynsførerordningen som system eller tiltak.

1.4 Studiens relevans for brukerperspektiv

Dette masterstudiet i helse- og sosialfag har vekt på brukerperspektiv hvor:

”vi prøver å se et tilbud, eller behovet for det, fra den potensielle brukerens side” (Rønning & Solheim, 2000 s.30).

Denne studien søker innsikt i hvordan det erfarer for fosterbarnet å ha tilsynsfører, og datainnsamling, analyse og konklusjon har utgangspunkt i informantenes erfaringer. Studien har dermed høy relevans i forhold til brukerperspektivet. Data ble innhentet ved intervju av fosterbarn, i denne sammenheng ”*den potensielle brukerens side*”. Studien intensjon er å gi et bidrag i evalueringen av tilsynsførerordningen, og til forbedring av praksis. Det er ønskelig at funn i studien kan bidra til større fokus på brukerperspektivet i forhold til fosterbarn og det å ha tilsynsfører, og slik bidra til økt brukermedvirkning.

1.5 Oppgavens oppbygning

Studiens teoretiske ramme presenteres i kapittel 2, deretter følger redegjørelse for metode og framgangsmåte i kapittel 3. Empiridel følger i kapittel 4 og drøfting av denne i kapittel 5. Til slutt oppsummerer og konkluderer jeg i forhold til oppgavens problemstilling i kapittel 6.

2 TEORETISK REFERANSERAMME

I dette kapittelet viser jeg til tidligere forskning relatert til denne studiens problemstilling. Deretter presenterer jeg et teoretisk rammeverk til å forstå tilsynsførers og fosterbarnets situasjon. Disse er: juridiske rammer for tilsynsførerordningen, fosterbarns bakgrunn, fosterbarn sett i lys av symbolsk kapital, og forståelse av begreper som brukerperspektiv, brukermedvirkning og empowerment.

2.1 Tidligere studier

Søk i databaser over aktuell forskning og faglitteratur viser at det finnes mye om fosterbarn, men lite som går spesifikt på hvordan fosterbarn opplever kontakt med tilsynsfører. Søk i flere ulike databaser som Medline, PsykInfo, SweMed, SosIndex og BibsysAsk og med ulike kombinasjoner av søkeord som "fostercare" eller "fosterchildren" gir mange tusen treff. I den engelske oversettelsen av barnevernloven (1992) brukes ordet "supervisor" som betegnelse på tilsynsfører. Kombinasjonen av "fostercare" & "supervisor" ga over 500 treff. Studiens tema fanges likevel ikke opp, fordi treffene dreier seg om nytten og viktigheten av veiledning i fosterhjem. Søkt på "probation officer" og "supervisorinspector" ga noen funn, men dreide seg i hovedsak om ungdomskriminalitet.

I BibsysAsk ga søk på "tilsynsfører" treff på boka "*Fosterhjemshåndboka*" (Johansson, M. & Sundt, H., 2007) og heftet "*Tilsynsfører i fosterhjem - en veileder*" (Barne- og likestillingsdepartementet, 2006). Dette søket fant også to artikler i fosterhjemskontakt (nr.1/2001 & nr. 6/2006), og en hovedfagsoppgave i sosialt arbeid ved Universitetet i Trondheim: "*Tilsynsfører i fosterhjem. Barnas hjelper eller barnevernets gissel? En surveyundersøkelse om tilsyn etter barnevernloven § 4-22*" (Wiborg Karlsen, 2000). Formålet med den hovedfagsoppgaven var å undersøke hvorfor tilsyn i fosterhjem ikke fungerer. Konklusjonen i studien er at det er uheldig at kommunene har ansvar for ordningen, som i stedet bør overføres fylkeskommunen. Begrunnelsen er at den etaten som er tillagt ansvaret for ordningen, ikke bør være samme etat som kontrollerer den.

Et studentarbeid i barnevern fra Høgskulen i Sogn og Fjordane: "*Tilsyn av barn i fosterhjem*" (Ulberg & Løe, 1997), hadde fokus på problemstillingen "Hvordan blir tilsyn av barn i fosterhjem ivaretatt i praksis i forhold til loven og andre rettskilder?" Oppgaven konkluderte med at det var vanskelig å komme fram til et klart svar på problemstillingen, fordi rettskildene i en del sammenhenger gir rom for skjønn som gjør forhold vanskelig å måle. Som eksempel på et vanskelig målbart forhold nevnes fosterbarn og deres opplevelse av tilsynsfører som sin støtteperson. Studentarbeidet anbefaler å bruke fosterbarn som informanter for å si noe om hvordan tilsynsførerordningen fungerer i praksis.

Følgende to kartleggende spørreskjemaundersøkelser er aktuelle i forhold til denne studiens problemstilling: ”Slik fosterforeldre ser det. Resultat fra en kartleggingsstudie” (Havik, 1996), og ”Slik fosterforeldre ser det II. Resultat fra en kartleggingsstudie i 2005” (Havik, 2007). Disse kartleggingsstudier har hatt til hensikt å få fram kunnskap om hvordan fosterforeldre mener barnevernet utfører sitt arbeid overfor dem og fosterbarnet (Havik, 1996), samt fosterforeldres sentrale erfaringer og opplevelser ved å være fosterforeldre (Havik 2007). Den siste studien er langt på vei en replikasjon av den første, og gir dermed muligheter for sammenligning av funn (Havik, 2007). 867 fosterfamilier med noe flere fosterbarn i ulike aldersgrupper, var utvalget i 2005 undersøkelsen (ibid.). 50 % av fosterbarna var under 12 år og 50 % var over 12 år. Hvert fjerde fosterbarn i undersøkelsen var 15 år eller eldre. Selv om det i kartleggingsstudiene er fosterforeldrene som har tilkjennegitt sine vurderinger, vil funn fra disse kartleggingsstudier som er relatert til tilsynsførerordningen, være relevante i forhold til denne studiens problemstilling. Det er flere hovedfunn fra studiene. Det som er relevant å nevne i forhold til å ha tilsynsfører er følgende funn: Bare et mindretall mener at tilsynsfører er til støtte for barnet og fosterforeldrene selv (Havik, 1996). Mange fosterbarn er uten tilsynsfører, og mange har hatt flere. Bare en av fire fosterforeldre mener tilsynsfører kjenner barnet svært godt (Havik, 2007).

Litteratursøket bekrefter at det finnes lite materiale med denne studiens innfallsvinkel. Med denne studien ønsker jeg å bidra til ny kunnskap om et lite utforsket tema.

2.2 Juridiske rammer for tilsynsførerordningen

”Tilsynsfører skal være barnet særskilte uavhengige støtteperson” (Retningslinjene, pkt. 12.3) Ved tilsynsførerordningen får det enkelte fosterbarn oppnevnt en person som får et spesielt ansvar for å kontrollere at barnet har det bra i fosterhjemmet, og for å bistå barnet dersom det skulle oppstå problemer (ibid.). I Forskrift for fosterhjem står følgende:

Barneverntjenesten skal oppnevne en særskilt tilsynsfører til det enkelte barn ved godkjenning av fosterhjemmet. Det skal legges vekt på å finne frem til en person som barnet har, eller kan få nødvendig tillit til og som har særlige forutsetninger for å kunne utføre tilsynsoppgaven i forhold til det aktuelle barnet. Det skal videre legges vekt på å finne frem til en person som kan utføre tilsynsoppgaven over tid og som har

en uavhengig rolle i forhold til barneverntjenesten og fosterforeldrene (Barne- og familiedepartementet 2003, § 8,4.ledd)

I følge forskriftens § 8 er formålet med tilsynet å føre kontroll med at barnet får tilfredsstillende omsorg i fosterhjemmet, og at de forutsetninger som ble lagt til grunn for plasseringen blir fulgt opp. Fosterbarnet skal informeres om at det når som helst kan ta opp med tilsynsfører eventuelle problemer i forhold til fosterhjemmet eller barneverntjenesten. Etter samme forskrift § 9 skal tilsynsfører føre tilsyn med barnet så ofte som nødvendig for å kunne oppfylle formålet med tilsynet, men minimum 4 ganger hvert år. Treffene med tilsynsfører skal tilrettelegges slik at barnet kan ta opp eventuelle problemer med tilsynsfører uten at fosterforeldrene er til stede. Etter hvert tilsyn skal tilsynsfører utarbeide en skriftlig rapport som leveres barneverntjenesten. Dersom barneverntjenesten vurderer forholdene i fosterhjemmet som gode, og barnet samtykker, kan barneverntjenesten vedta at tilsynet skal reduseres til minimum 2 ganger i året for barn som er fylt 15 år og som har bodd i fosterhjemmet i mer enn 2 år.

I følge forskriften § 8 skal tilsynet utføres fram til fosterbarnet fyller 18 år. Barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det velges tilsynsfører til barnet. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet (forskriften § 8).

Barneverntjenesten har ansvar for å gi fosterforeldrene nødvendig råd og veiledning i forbindelse med fosterhjems plasseringen i følge forskriften § 7. Barneverntjenesten, representert ved saksbehandler, skal besøke fosterhjemmet så ofte som nødvendig for å oppfylle barnevernets oppfølgings- og veiledningsplikt, med minimum 4 besøk i året. Dersom forholdene i fosterhjemmet vurderes som gode og barnet har vært plassert i fosterhjemmet i mer enn 2 år, kan også barneverntjenesten redusere antall besøk i fosterhjemmet til 2 ganger i året. Det er vanlig praksis at saksbehandler også treffer fosterbarnet i forbindelse med besøk i fosterhjemmet.

Tilsynsfører skal samarbeide med barneverntjenesten til beste for barnet (forskriften § 9), men skal etter forskriften § 8 ha en uavhengig rolle i forhold til barneverntjenesten og fosterforeldrene. Av hensyn til rettssikkerheten for fosterbarn, skal både saksbehandler og

tilsynsfører føre kontroll med at fosterbarnet har det bra i fosterhjemmet. Ved at to uavhengige instanser fører kontroll med fosterbarnet, er rettsikkerheten for barnet styrket ved at mulighetene for å avsløre uheldige oppvekstvilkår er bedret (NOU 2000:12).

2.3 Fosterbarns bakgrunn

Mange barn som kommer i fosterhjem har vokst opp med foreldre som ikke har vært gode nok omsorgsgivere (Bunkholdt, 2004). Det at barn vokser opp sammen med en eller begge foreldre, vurderes som den normale og beste familiekonstellasjon både for samfunnet og for de enkelte familiemedlemmer. Dette omtales som det biologiske prinsipp (St.meld. nr.40, NOU 2000:12). Fosterbarn bryter med det biologiske prinsipp. De er, enten med eller uten foreldrenes samtykke, blitt flyttet fra sine foreldre til fosterforeldre som skal være i foreldrenes sted. Dette innebærer at fosterbarn får en annen oppvekst og livshistorie, enn det som er vanlig for barn eller ungdom flest, noe som vil prege deres livsverden, - forstått som den måten virkeligheten oppfattes og tolkes på (Bengtsson, 2006).

Selv om barn er lojale mot sine foreldre, kan fosterbarn erfare seg sveket av foreldrene sine, og følelser som følge av svik og skuffelser blir lett overført på voksne generelt (Bunkholdt, 2004). I følge Johansson & Sundt (2007) har mange fosterbarn relativt alvorlige psykiske, sosiale, fysiske og emosjonelle forstyrrelser eller skader.

I Havik (2007) sin andre kartleggingsstudie, ble de 857 fosterforeldre som var med i undersøkelsen, spurt om å vurdere fosterbarnets problemomfang ved plasseringstidspunktet. Oppgitte problemområder skulle kategoriseres i rubrikkene: ingen/ noe/store vansker. 41 % av fosterforeldrene svarte at fosterbarnet hadde store følelsesmessige vansker ved plasseringstidspunktet, 30 % at fosterbarnet hadde store atferdsvansker, 25 % av fosterforeldrene oppga store lærevansker hos barnet og 37 % at fosterbarnet hadde store mangler i ferdigheter/kunnskaper i vanlige hverdagsting. Flere andre undersøkelser har også funnet relativ høy forekomst av problemer hos fosterbarn (Fratter mfl. 1991, Colton mfl. 1997).

Det er registrert at forekomsten av symptomer og vansker øker jo eldre barnet er ved flytting i fosterhjem (Backe-Hansen 1995, Havik, 1996b). I følge Havik (1996b) og Iversen (2000) har

fosterbarn etter hvert alvorligere og mer sammensatt problematikk. Samtidig som disse studiers resultater kan gi informasjon om fosterbarns problematikk, understreker Havik (2007) at fosterbarn er forskjellige, og at det er viktig å ikke sette fosterbarn i ”bås” med kjennetegn som gjelder for flere eller alle fosterbarn.

2.4 Å være fosterbarn – i lys av symbolsk kapital

I Bourdieus teori om symbolsk kapital (Marthinsen, 2003), anvendes begrepet symbolsk kapital som et uttrykk for en persons ellers gruppes økonomiske, kulturelle og sosiale kapital, gjerne omtalt som de faktorer som gir tilgang på sosial anerkjennelse. Hva som er symbolsk kapital kan endres over tid og være avhengig av den kultur eller det miljø en er en del av (ibid.).

I følge Edgar Marthinsen (2003) har Bourdieu anvendt positivt og negativt fortegn på kapital, men har i liten grad utdypet den negative kapitalens kjennetegn, men synes kun å ha anvendt en skala fra mye til lite. Marthinsen har bygd videre på Bourdieus teori ved å beskrive negativ symbolsk kapital som ”symbolske byrder” (ibid. s.135). Positiv symbolsk kapital er alle forhold, det være seg familie, slekt, venner, utdanning, eiendeler, utseende, evner, væremåte, helse, arbeid, m.m. som sosialt vurdert gir en person ære og anerkjennelse. Negativ symbolsk kapital som kan beskrives som symbolske byrder, er alle materielle og immaterielle forhold som sosialt vurdert fører til det motsatte av anerkjennelse og ære, nemlig fordømmelse og skam (Marthinsen, 2003). Det å være i kontakt med barnevernstjenesten oppfattes av mange som skambelagt. For noen kan det å være fosterbarn dermed oppleves som en negativ symbolsk kapital, kjennetegnet som en symbolsk byrde.

2.5 Å møte fosterbarn i lys av brukerperspektiv, brukervedvirkning og empowerment

Begrepet brukerperspektiv kan defineres som: ”Å anlegge et brukerperspektiv betyr at vi prøver å se et tilbud, eller behovet for det, fra den potensielle brukerens side” (Rønning & Solheim, 2000 s. 30). Begrepet kan og defineres som brukerens forståelse av sin situasjon (Humerfelt, 2005). Brukerperspektiv og brukervedvirkning er to begreper som har ulikt innhold og som er gjensidig avhengige av hverandre i praksis (ibid.). Brukervedvirkning kan

defineres som å legge til rette for brukernes innflytelse i utformingen av sitt eget hjelpetilbud (Asheim & Starrin, 2007).

Tilsynsfører kan ved å anlegge et brukerperspektiv i sin kontakt med fosterbarnet, søke å se kontakten med tilsynsfører fra barnets ståsted. Hvordan opplever fosterbarnet treffene? Hva sitter fosterbarnet igjen med etter samvær med tilsynsfører? Hva er barnets behov? Refleksjon rundt disse spørsmålene kan bidra til brukervedvirkning. Ved å ha fokus på hvordan treffene erfarer for fosterbarnet, kan tilsynsfører søke å få tak i hvordan fosterbarnet ønsker kontakten og treffene med tilsynsfører skal være. Hva vil være gode rammer rundt treffene for fosterbarnet? Hva bør innholdet i treffene være? Ved å ha fokus på barnets behov, blir barneperspektivet (Hansen, 2005) viktig i de vurderingene som gjøres.

Hva som vil være gode rammer rundt et tilsynsbesøk vil variere fra fosterbarn til fosterbarn, og bestemmes av flere faktorer. Noen av disse faktorene er barnets alder, hvor lenge barnet har vært i fosterhjemmet, hvor lenge relasjonen til tilsynsfører har vart, barnets personlighet og behov. Tilsynsførers fleksibilitet og varhet i forhold til fosterbarnets behov og ønsker, vil være viktige faktorer når treffene skal tilrettelegges med utgangspunkt i brukervedvirkning fra fosterbarnets side.

Brukervedvirkning kan være til stede i ulik grad, fra ingen vedvirkning til full brukerstyring (Humerfelt, 2005). I forhold til barn og ungdom må nødvendigvis grad av brukervedvirkning stå i forhold til barnets alders og behov. Barn ser ikke på samme måte som voksne konsekvenser av sine handlinger (Bunkholdt, 2006). En form for paternalisme vil derfor være nødvendig i voksnes samvær med barn, fordi den voksne i mange tilfeller vet bedre enn barnet hva barnet trenger. Det viktige i denne sammenheng blir at tilsynsfører utøver en ekte form for paternalisme, der tilsynsfører faktisk vet hva barnet trenger (Barbosa da Silva, 2006), og dermed handler med utgangspunkt i barnets behov. Brukervedvirkning kan da tilrettelegges innenfor rammene av ekte paternalisme. Det motsatte blir uekte paternalisme (Barbosa da Silva, 2006) der tilsynsfører mener å vite hva som er barnets behov uten å vite det. I en slik situasjon blir barnets behov, reaksjoner og ønsker lite respektert, og barnet gis ingen eller små muligheter for å påvirke samværene.

Brukermedvirkning blir ofte satt i sammenheng med empowerment, og begrepene blir i en del sammenhenger brukt om hverandre (Humerfelt, 2005). Brukermedvirkning har imidlertid ikke samme politiske og ideologiske tilhørighet som empowerment, men brukermedvirkning er en forutsetning for empowerment (ibid.).

Det er flere forskjellige definisjoner av empowerment. I følge Gibson (1991) kan empowerment, her oversatt til bemyndigelse, blant annet beskrives slik:

Bemyndigelse er en sosial prosess som omfatter oppdagelse, stimulering og forbedring av menneskers evner til å ivareta sine egne behov, løse sine egne problemer og mobilisere de nødvendige ressurser for å få opplevelsen av å ha kontroll over sine egne liv. (Gibson, 1991 s.359 sitert i Stang, 1998 s.24).

Det kan være vanskelig å definere empowerment på en entydig måte, men begrepet kan muligens være lettere å forstå ved dets motsetning som er ”tilstander av maktesløshet, hjelpeløshet, håpløshet, fremmedgjøring, undertrykkelse, paternalisme, opplevelse av tap av kontroll over eget liv, avhengighet og umyndiggjøring” (Stang, 1998 s.23).

Empowerment dreier seg om mer enn styrking av et individs selvbylde, det handler også om samspill mellom individ og system:

Bemyndigelse innebærer derfor mye mer enn forbedring av individets selvbylde og selvfølelse, eller styrking av vedkommendes helsefremmende prosesser.

Bemyndigelse innebærer også en sterk vekt på forandring av omgivelsene. Hensikten med bemyndigelsesprosessen er å fremme et samspill mellom individ og system hvor det skjer en fordeling av ressurser og hvor samarbeid står sentralt (Stang, 1998,29).

I følge Humerfelt (2005) handler empowerment om å kunne ta del i felles rettigheter og plikter i samfunnet på likeverdige vilkår. Dette blir mer enn et forbedret selvbylde, da en på en aktiv måte blir en del av fellesskapet på ulike nivå.

Empowerment kan ikke operasjonaliseres på en generell måte, men må knyttes til den aktuelle kontekst og de personer det dreier seg om: Bemyndigelse er ”et abstrakt begrep fordi det

verken er avhengig av en bestemt tid eller et bestemt sted. Konkretisering og operasjonalisering av begrepet må derfor skje i forhold til en gitt kontekst” (Stang, 1998 s.25). Tilsynsfører kan bidra til bemyndigelse av fosterbarn i sin kontakt med dem, eller til det motsatte. For tilsynsfører innebærer en operasjonalisering av empowermentbegrepet at kontakten med fosterbarnet tar utgangspunkt i fosterbarnets aktuelle situasjon og behov.

Empowerment kan forstås både som prosess og resultat (Stang, 1998). Empowerment som prosess kan oppfattes som en livslang vekst- og utviklingsprosess (ibid.). I en slik sammenheng blir det viktig at tilsynsfører gir gode muligheter for positiv utvikling i sin kontakt med fosterbarnet. Dette kan dreie seg om samspill der fosterbarnet kjenner seg sett og ivaretatt, og som kan bidra i utviklingen av et positivt selvbilde hos barnet. Ved å hjelpe fosterbarnet dersom det oppstår spesielle problemer, kan tilsynsfører hjelpe fosterbarnet til å ”ta kontroll over eget liv” ved å bidra til en løsning av vanskene, og på den måten motvirke at fosterbarnet kjenner seg hjelpeløs eller maktesløs i forhold til egne problemer.

Empowerment som resultat kan være at fosterbarnet er blitt i stand til å ta gode valg for seg selv, har tro på egne muligheter til å løse problemer, gjerne i samråd med andre, eller har utviklet et positivt selvbilde (Stang, 1998). Ved å legge til rette for en kontakt med fosterbarnet, der barnet får bekreftet sine ressurser og sin verdi og blir møtt på sine behov, kan tilsynsfører bidra til empowerment hos fosterbarnet både som prosess og resultat.

3 METODISK TILNÆRMING

I dette kapittelet redegjør jeg for hvordan jeg metodisk gikk fram for å få svar på studiens problemstilling: ”Hvordan beskriver fosterbarn sine erfaringer med tilsynsfører?” Jeg vil presentere valg av metode for studien, fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming, studiens utvalg og hvordan jeg gikk fram for å få kontakt med informanter. Videre går jeg inn på datainnsamling, dataanalyse, validitet og reliabilitet. Deretter presenterer jeg forskningsetiske hensyn, og til slutt i kapittelet vil jeg beskrive metodiske erfaringer.

3.1 En kvalitativ studie

Det viktigste i valg av design og metode er at forskeren velger den metodiske tilnærming som belyser problemstillingen best mulig (Polit & Beck, 2004). I følge Malterud (2006) er målet

for kvalitative studier å utforske meningsinnholdet i sosiale fenomener, slik det oppleves for de involverte i deres naturlige sammenheng. Dette var også denne studiens hensikt og mål. Studien har fokus på fosterbarns beskrivelser av sine erfaringer, et begrep som innbefatter følelser, tanker, refleksjoner og opplevelser m.m, -forhold som kan kalles ontologisk subjektive fenomen. Dette er fenomen som er avhengige av et erfarende subjekt for å eksistere, i motsetning til ontologisk objektive fenomen som vi kan ta på og måle og som ikke er avhengige av et erfarende subjekt for å eksistere i tid og rom (Barbosa da Silva, 2002).

I følge Hummelvoll & Barbosa da Silva (1998) undersøkes ontologisk subjektive fenomen best ved hjelp av kvalitativ metode og fenomenologisk perspektiv. Et kvalitativt design var dermed en forutsetning for ikke å foreta en ontologisk reduksjon (Barbosa da Silva, 2006) av den erfaring som fosterbarna beskrev. Dette ville blitt resultatet hvis fosterbarnas erfaringer kun skulle beskrives kvantitativt i form av tall og statistikk.

Studien hadde til hensikt å fange opp varierte beskrivelser og nyanser i forhold til det aktuelle tema, og kan dermed beskrives som en utforskende studie av et lite utforsket tema. I følge Malterud (2006) er nettopp kvalitative studier egnet til å fange opp mangfold og nyanser ved et fenomen.

Et annet utgangspunkt for valg av kvalitativ metode er et kristent humanistisk menneskesyn, der mitt ståsted er at alle mennesker er skapt av Gud, er unike, frie, har lik verdi, like rettigheter, et ukrenkelig menneskeverd, og består av ånd, sjel og kropp (Barbosa da Silva, 2006). Kvalitative metoder er de metoder som best fanger opp det særegne med menneskelig erfaring som er ontologisk subjektive fenomen (Barbosa da Silva, 2002).

3.2 En fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming

3.2.1 Fenomenologisk perspektiv

Studien hadde et fenomenologisk perspektiv som også kan kalles et innen-i-fra perspektiv (Barbosa da Silva, 1996). Dette innebærer at en søker å se et fenomen fra den opplevende personens ståsted, og så langt som mulig forsøker å forstå personen slik han/hun forstår seg selv (ibid.). For forskeren vil dette ha som konsekvens at en skal søke å la ulike fenomen fremstå mest mulig direkte, uten fordommer (Thornquist, 2003). I følge Kvale (2007)

fokuserer et fenomenologisk perspektiv på personens livsverden. Dette perspektivet er ”åpent for intervjupersonens erfaringer, fremhever presise beskrivelser, forsøker å se bort fra forhåndskunnskaper, og søker etter beskrivelsenes sentrale betydninger” (Kvale, 2007 s.39). I studien var informantenes egne erfaringer med tilsynsfører i fokus, og det var derfor viktig å få tilgang til informantenes egne beskrivelser i intervjuene, og gjengi disse presist i transkripsjonene.

Med et fenomenologisk perspektiv settes det erfarende subjekt i sentrum, fordi vi i følge dette perspektivet ikke oppfatter verden direkte, men gjennom vår bevissthet (Thornquist, 2003). Et fenomenologisk perspektiv var derfor et naturlig valg for å få svar på studiens problemstilling.

3.2.2 Livsverden

I fenomenologisk sammenheng brukes begrepet livsverden. Det er et sentralt begrep hos fenomenologer generelt, men innholdet i begrepet kan variere hos ulike teoretikere (Thornquist, 2003). ”Livsverden” er et begrep som vanligvis tilskrives Edmund Husserl (1859-1938), som regnes som grunnlegger av den moderne fenomenologien (Bengtsson, 2006). Husserl utviklet begrepet med utgangspunkt i en oppfatning av at vitenskapen gjennom sin søken etter objektivisme hadde mistet sin betydning for menneskers daglige liv (Bengtsson, 2006). En objektiv verden er i bunn og grunn en teoretisk konstruksjon i følge Husserl. Den verden mennesker lever sine liv i er en subjektiv verden som må forstås i lys av det erfarende subjekt.

I følge Thornquist (2003) er livsverden den konkrete dagligdagse verden vi har umiddelbar fortrolighet til og erfaring med. Det dreier seg om en naiv og ureflektert erfaring av verden, som vi vanligvis ikke har en undersøkende, reflekterende eller analytisk holdning til (ibid.). Den er preget av vår personlighet, de erfaringer vi har gjort oss i livet, og den historiske periode og kultur vi lever i. Den vil dermed ikke være en statisk størrelse, men endres og utvikles gjennom livet (Bengtsson, 2006). Livsverden blir en indre referanseramme som like mye påvirker som påvirkes av det liv den er forbundet med (Bengtsson, 2006).

For å få sann kunnskap mente Husserl det var nødvendig å bruke en metode han kalte epoche, som innebar å skille fra hverandre eksistens og innhold, å sette eksistensen i parentes og ikke benytte seg av den (Bengtsson, 2006). Etter hvert har mange ment at dette er et urealistisk

prosjekt (ibid.), da det ikke er mulig å skille seg fra sin livsverden slik Husserl mente. Dette er også mitt syn.

Som forsker har jeg min livsverden med meg som vil prege hvordan jeg ser på det fenomen jeg studerer og hva jeg ser. Som utdannet sosionom har jeg blant annet arbeidet i flere år i kommunale barneverntjenester som saksbehandler og på barneverninstitusjon som miljøterapeut. Min fagkunnskap, arbeidserfaring, livserfaring og menneskesyn vil prege meg i møte med studiens tema og informanter. En person kan aldri unnsnippe sin egen livsverden (Bengtsson, 2006). En annen person med annen profesjon eller livserfaring, for eksempel en psykolog, eller et tidligere fosterbarn, ville antagelig stilt andre spørsmål til informanter enn jeg har gjort, og dermed også fått andre svar. I følge Malterud (2006) har forskerens perspektiv og posisjon stor betydning for den kunnskap som kommer fram, fordi en og samme virkelighet kan beskrives med ulike innfallsvinkler.

3.2.3 Forforståelse

I følge den filosofiske hermeneutikken, er vår måte å eksistere på grunnleggende hermeneutisk, i den forstand at vi er forstående og fortolkende vesener. Vi tolker våre sanseinntrykk og erfaringer og kan ikke la være (Thornquist, 2003). Samtidig forutsetter all forståelse og tolkning antagelser på bakgrunn av tidligere erfaring (ibid.), noe som også gjelder for den som søker å framskaffe ny kunnskap gjennom forskning. Disse antagelser er en del av det som i hermeneutisk sammenheng ofte omtales som forforståelse.

I følge Barbosa da Silva (1996) er intervjuerens livs- og profesjonserfaringer, kulturelle og sosiale kompetanse viktige deler av den forforståelse eller referanseramme som danner grunnlag både for intervjuet, tolkningen av det som sies i intervjusituasjonen og av transkripsjonene (ibid.) Barbosa da Silva (1996) hevder at forforståelse er nødvendig for å kunne utforske et emne på en fruktbar måte. Som forsker må en ha kunnskap om det fenomen en vil utforske, blant annet for å kunne stille adekvate spørsmål og gi relevante svar i et forskningsintervju (ibid.).

En persons forforståelse blir en del av personens livsverden, - det som tas for gitt (Bengtsson, 2006). Dermed kan en som forsker aldri helt fri seg fra sin forforståelse. På denne måten kan en forskers forforståelse samtidig være både en forutsetning og en begrensning i

forskningsprosessen (Malterud, 2003). I kvalitativ forskning blir det dermed vesentlig, som Malterud (2003) påpeker, at forskeren har et reflektert forhold til egen innflytelse på materialet, slik at ikke forskerens egen forforståelse blir fasit for tolkningen. I følge hermeneutikken skal i stedet forforståelsen konfronteres med ”teksten”, forstått som menneskelige uttrykk i vid betydning, slik at vår forforståelse kan endres på grunnlag av det teksten ”sier”, hvis forforståelse og ”tekst” ikke samsvarer (Bengtsson, 2006).

Tidlig i prosessen med studien skrev jeg ned min forforståelse av studiens tema. Min forforståelse var at tilsynsførerordningen kan oppleves ulikt av fosterbarn. Noen kan synes det er godt å ha tilsynsfører, en del fosterbarn, spesielt i tenåringsalderen, ønsker det ikke, mens noen fosterbarn synes det er greit nok å ha tilsynsfører. Små barn kan ha problemer med å forstå hvorfor tilsynsfører kommer selv om de er blitt det forklart. Hvorfor det å ha tilsynsfører kan erfares så ulikt var jeg usikker på, men antok det var en fordel hvis kontakten med tilsynsfører hadde vart en stund og at barnet og tilsynsfører hadde god ”kjemi”. Jeg var negativ til tilsynsførerordningen, og regnet med at fosterbarn ikke ønsket den hvis de selv kunne velge. Min forforståelse kan oppsummeres med at tilsynsførerordningen har en god intensjon, men den er vanskelig å omsette i praksis, spesielt for fosterbarn som har det godt i fosterhjemmet, og som det er planlagt skal vokse opp der. Min forforståelse var en av hovedgrunnene til at jeg gikk i gang med denne studien, og at problemstillingen ble utformet slik den ble.

Underveis i datainnsamling, dataanalyse og konklusjon forsøkte jeg bevisst å sette min egen forforståelse til side, ved å ha en åpen holdning til den informasjonen som kom fram i studiens ulike faser, slik at datamaterialet kunne komme fram i sin variasjonsbredde uavhengig av om empirien, analysen eller konklusjonen stemte med min forforståelse eller ikke.

3.2.4 Den hermeneutiske sirkel

Hermeneutikk handler om tolkning av meninger i menneskelige uttrykk, som i kvalitative studier konkretiseres til tekst på grunnlag av samtaler eller observasjoner (Malterud, 2006). En hermeneutisk tilnærming innebærer, i følge Kvale (2007), å være åpen for de mange forskjellige betydninger ulike uttalelser kan ha. Når en bruker en hermeneutisk tilnærming i

tolkning av tekster, er det viktig å være bevisst på den hermeneutiske sirkel eller spiral (Barbosa da Silva, 1996).

Den hermeneutiske sirkel innebærer at vi stadig skifter vårt fokus mellom tekstens deler og teksten i sin helhet, og på denne måten øker vår forståelse. Relatert til denne studien er eksempel på bruk av den hermeneutiske sirkel at for å forstå sitater i empirikapittelet (del) ble disse stadig sett i forhold til hele intervjuet (helhet), for å undersøke om forståelsen av sitatene stemte med konteksten. På samme måte gikk jeg motsatt vei for å undersøke om helhetsinntrykket kom til uttrykk i sitater. Dersom det ikke var samsvar her, var det naturlig å merke seg dette og søke å forstå hva et slikt misforhold kunne være uttrykk for.

3.3 Utvalg

Inklusjonskriterier for studiens informanter var ungdommer mellom 16- 20 år, som var eller hadde vært fosterbarn i minst ett år. Det var ønskelig med noenlunde lik fordeling på kjønn, selv om jeg ikke la opp til noen sammenligning mellom gutter og jenter. Min vurdering var at det å intervjuer begge kjønn ga mulighet for større mangfold av beskrivelser, noe som i en kvalitativ studie er et gode (Malterud, 2006).

Studiens aldersgruppe ble valgt av flere grunner. Fosterbarn mellom 16 og 20 år har ofte noe tids erfaring med å ha tilsynsfører. Det ble vurdert som en fordel om forholdet til tilsynsfører hadde vart minst ett år, både fordi det kan ta tid å etablere en kontakt og fordi tid gir mulighet for mer varierte erfaringer. Med bakgrunn i alder og utvikling har studiens aldersgruppe større evne til abstraksjon og refleksjon enn yngre barn. Barn over 15 år har i følge Lov om barneverntjenester (1992) § 6-3 selvstendige partsrettigheter. På denne bakgrunn ble det, både utviklingsmessig og juridisk, vurdert som forsvarlig å la ungdommene selv avgjøre om de ville være med i studien.

Det ble ikke satt som kriterium at kontakten med tilsynsfører skulle være dagsaktuell eller i nær fortid. Det vil ofte være en fordel om erfaringer er i nær fortid slik at flere detaljer huskes. Samtidig var det en avveining å ikke gjøre utvalgskriteriene så snevre at få personer passet inn i målgruppen.

3.4 Å skaffe informanter

3.4.1 Kommunale barneverntjenester som rekrutteringskanal

Høsten -07 sendte jeg skriftlig forespørsel til leder av barneverntjenesten i to kommuner om hjelp til å komme i kontakt med aktuelle informanter. Valget av kommuner var først og fremst bestemt av nærhet til eget bosted, og ønsket om at kommunenes innbyggertall skulle være minimum 8-10.000, da det ble antatt at større kommuner hadde flere aktuelle informanter. I tillegg til informasjon og skriv til barneverntjenesten, inneholdt forespørselen 5-6 frankerte konvolutter inneholdende skriv til potensielle informanter med informasjon om studien, viktige etiske prinsipper og samtykkeerklæring, samt frankert svarkonvolutt påført mitt navn og private adresse som samtykkeerklæringen kunne sendes til.

Jeg hadde planlagt og regnet med at kontakt med to barneverntjenester i to ulike kommuner, med et befolkningsgrunnlag på over 100.000 innbyggere, ville gi meg mellom 5-8 informanter. Slik gikk det ikke. Denne kontakten resulterte kun i en informant. Ytterligere 3 kommuner ble dermed kontaktet med skriftlig forespørsel. Utvidelsen av antallet kommuner ble vurdert å ikke ha betydning for hvordan informantene ble ivaretatt.

I løpet av høsten -07 var jeg i kontakt med 5 ulike kommuner som sendte ut ca 34 forespørsler til potensielle informanter. Jeg mottok 4 samtykkeerklæringer, som resulterte i to intervju. En aktuell informant som det ble gjort avtale med, trakk seg fra avtalen samme dag intervjuet skulle foregå. En samtykkeerklæring viste seg å være en misforståelse av studiens hensikt og målgruppe. I januar -08 mottok jeg samtykkeerklæring nr. 5, og dette intervjuet ble foretatt kort tid etter. Min plan om å bruke kommunale barneverntjenester som rekrutteringskanal, resulterte dermed i tre gjennomførte intervju.

3.4.2 Interesseorganisasjoner som rekrutteringskanal

Da min opprinnelige plan ikke ga det ønskede antall informanter, tok jeg høsten -07 kontakt med Norsk Fosterhjemsforening (NFF) sin lokalavdeling i Rogaland og Landsforeningen for barnevernsbarn (LBB) med spørsmål om disse organisasjonene kunne hjelpe meg å få kontakt med informanter. Begge organisasjonene foreslo at de kunne legge informasjon om studien ut på sine respektive internettsider. Regional komite for medisinsk forskningsetikk, Vest Norge (REK) ble kontaktet for å få en vurdering av det å legge informasjon om studien ut på to

organisasjoners hjemmesider, og jeg mottok skriftlig godkjenning for endringen på nyåret -08. I hovedsak var det samme informasjon som var sendt barnevernledere og potensielle informanter som ble godkjent lagt ut på organisasjonenes internettsider, men med naturlige endringer som følge av at formidlingskanalen var en annen.

Jeg valgte i første omgang å be lokalavdelingen for NFF i Rogaland å legge ut informasjon om studien på deres hjemmeside. Lokalavdelingen foreslo å sende informasjon om studien via internett til ca 30 fosterforeldre i fylket, noe som ble gjort på nyåret -08. Det ble ingen respons med bakgrunn i denne henvendelsen. I juni -08, ble skriftlig informasjon om studien tatt inn i "Fylkesbretten", et medlemsblad for NFF i Rogaland, som skulle sendes ca 800 fosterforeldrene med fosterbarn i alle aldersgrupper. Heller ikke denne kanalen medførte en eneste informant.

Til sist kontaktet jeg Landsforeningen for barnevernsbarn (LBB), og åpnet for at potensielle informanter kunne være over 20 år. Jeg antok at personer over 20 år er en mindre sårbar gruppe enn studiens opprinnelige målgruppe. Det ble gjort avtale med LBB om at informasjon om studien skulle legges på deres internettsider, men det viste det seg at de fikk problemer med å få informasjon om studien på nettet. Da jeg i januar -09 tok kontakt igjen, fikk jeg beskjed om at de ikke hadde lykket med dette. LBB tilbød seg da å sende informasjonsbrev direkte til noen organisasjonen vurderte som aktuelle kandidater. Medio mars -09 hadde jeg ikke fått noen henvendelser. På dette tidspunktet vurderte jeg mitt arbeid for å skaffe informanter som slutført, og konsentrerte meg om å gjøre det beste ut av det datamaterialet jeg hadde.

3.5 Datainnsamling

Studiens data ble samlet inn ved hjelp av kvalitative forskningsintervju. I følge Kvale (2007) er formålet med denne typen intervju å innhente kvalitative beskrivelser av intervjupersonens livsverden, og å tolke meningen med disse.

Intervjuguide var utarbeidet på forhånd med bakgrunn i egne tanker om aktuelle tema tilknyttet studiens problemstilling, samt innspill fra veileder og en medstudent. Jeg foretok selv intervjuene. Alle tre informantene valgte at samtalen foregikk i ungdommens hjem, og de

ble foretatt i familiens dagligstue. Ved ett intervju traff jeg kun ungdommen, ellers hilste jeg også på fosterforeldrene, men selve intervjuet ble foretatt med kun informant og forsker til stede. Intervjurammen var oppgitt til ca 1 time, og jeg holdt meg innenfor denne. Jeg brukte halvstrukturerte intervju (Kvale, 2007), der intervjuguide ble brukt som en "huskeliste" slik at tema jeg hadde vurdert som viktige i forhold til problemstillingen, kom med i alle intervju.

For å skape en avslappet atmosfære, ble intervjuene innledet med litt uformell samtale. Videre ble det informert litt om studien, og mulighet til å avslutte samtalen underveis uten begrunnelse dersom det skulle bli aktuelt. Da båndopptakeren ble satt på, startet intervjuene med litt enkle og "ufarlige" spørsmål for å skape trygghet og en naturlig progresjon i samtalen. Intervjuguiden ble brukt underveis, men jeg var fleksibel i forhold til hvilken rekkefølge det var mest naturlig å gå inn på ulike tema. Noen tema fra intervjuguiden kom naturlig fram i samtalsens løp uten at jeg introduserte dem. I intervjusituasjonen stilte jeg informantene utsjekkings spørsmål underveis for å få korrigert eller bekreftet at jeg hadde forstått svarene riktig. I følge Kvale (2007) vil det å tolke betydningen av det informantene sier sammen med dem underveis i samtalen, bidra til å forenkle dataanalysen.

For å huske det informantene sa, og for å kunne arbeide systematisk og grundig med datamaterialet, ble samtalen tatt opp på bånd. Jeg skrev et kort sammendrag av hvert intervju rett etter intervjuet var foretatt. Min opplevelse av intervjuet og intervjusituasjonen, samt mine umiddelbare refleksjoner ble også nedskrevet, slik at jeg kunne huske mitt umiddelbare helhetsinntrykk, og gå tilbake til disse notatene senere. De gjennomførte intervjuene ble transkribert i sin helhet.

3.6 Dataanalyse

Dataanalysen ble en langdryg og til tider utfordrende fase i arbeidet med studien. Jeg startet analysearbeidet med utgangspunkt i Kvales fem punkter: 1) Hele intervjuet leses for å få en følelse av helheten. 2) De naturlige "meningsenheter" bestemmes av forskeren. 3) Temaet som dominerer meningsenheten uttrykkes så enkelt og klart som mulig. 4) Meningsenheten undersøkes i lys av studiens spesifikke formål. 5) De viktigste emnene i intervjuet bindes sammen i et deskriptivt utsagn (Kvale, 2007).

Til tross for denne trinnvise framgangsmåten fant jeg det vanskelig å omgjøre punktene til en praktisk ”oppskrift” for studiens data. Jeg var på kurs i kvalitativ innholdsanalyse, og undersøkte også om narrativ analyse kunne være veien å gå. Igjen gikk jeg tilbake til Kvale og hans fem trinn (ibid.). Denne gang arbeidet jeg med utgangspunkt i Malterud (2006) sin ”oppskrift” på kvalitativ dataanalyse, men fikk problemer med kodingen av de meningsbærende enhetene, og kondenseringen av disse. Jeg gikk tilbake til Kvale, og endte opp med å bruke de tre ulike tolkningsnivå på tema jeg hadde løftet fram fra de transkriberte intervjuene. Disse tema ble satt inn i tre forskjellige kontekster: informantenes selvforståelse, kritisk forståelse basert på sunn fornuft og teoretisk forståelse (Kvale, 2007).

Under analyseprosessen, ble lydbåndopptakene og de transkriberte intervjuene gjennomgått i sin helhet og i bruddstykker gjentatte ganger. Jeg merket meg meningsbærende utsagn i intervjuene, og lette etter utsagn fra alle intervjuene som sa noe om samme eller lignende tema. Jeg brukte datastyrt analyse (Malterud, 2006) der temaene er hentet fra informantenes egne erfaringer. Temaene er valgt ut i en prosess der jeg spør meg hva ulike svar sier noe om, for deretter å sammenfatte utsagnene i overordnede tema som fortrinnsvis rommer flere informanternes erfaringer.

De temaene jeg brukte for å systematisere materialet er ved kritisk refleksjon forandret flere ganger, både for å redusere antallet tema og for å tydeliggjøre innholdet av det som løftes fram. I ettertid ser jeg at dette blir en form for koding og kondensering (Malterud, 2006), der jeg søker å trekke fram essensen i de meningsbærende enhetene og sammenfatte dem i overordnede tema. Det blir dermed mulig å presentere dataene i en bearbeidet, systematisk og overkommelig form, slik at andre kan få tilgang til materialet.

I analysen stilte jeg ulike spørsmål til materialet alt etter hvilket nivå tolkningen befant seg på. Informantenes selvforståelse kommer til uttrykk i deres språklige formulering av svar på forskerens spørsmål. I fortettet form prøver jeg å formulere det jeg tolker som informantens mening med sine uttalelser (Kvale, 2007). Neste tolkningsnivå, kritisk forståelse basert på sunn fornuft, går lenger enn til å omformulere informantens selvforståelse ved at en stiller seg kritisk til det som blir sagt, men likevel innenfor en allment fornuftig tolkning (Kvale, 2007). På det tredje tolkningsnivået, teoretisk forståelse, tolkes datamaterialet i lys av relevant teori og forskning (ibid.).

3.7 Validitet og reliabilitet

Valid eller gyldig kunnskap kan i kvalitativ forskning defineres som hvorvidt vi har undersøkt det vi tror vi har undersøkt (Fog, 2004).

I følge Fog (2004) har reliabilitet og validitet en naturlig plass i engelsk dagligspråk, der reliabilitet brukes i betydningen pålitelig, sannferdig og til å stole på. Valid betyr at noe er gyldig eller gjeldende, for eksempel en billett eller legitimasjon. I kvantitative studier har disse begreper blitt brukt som tekniske begreper som studiens resultater skal måles mot (Fog, 2004). I følge Kvale (2007) må begrepene for å kunne være nyttige i den kvalitative forskningen, ha et innhold som stemmer overens med de kvalitative metoders framgangsmåte og hensikt (ibid.).

I følge Kvale (2007) skal validering av kunnskapen i kvalitative metoder gjennomsyre hele forskningsprosessen. Dalland (2007) skriver at i kvalitative studier er det to krav til data, de skal være relevante for problemstillingen og de skal være pålitelig innsamlet.

Studiens validitet kunne vært styrket dersom jeg hadde vært klarere på hva studien skulle undersøke allerede i starten av prosessen. I utgangspunktet hadde jeg et bredere fokus i datainnsamlingen enn det jeg endte opp med i analyse og drøfting. Et smalere fokus gjennom hele forskningsprosessen kunne gitt enda mer valid, nyansert og relevant kunnskap om den problemstillingen jeg ønsket å belyse.

For å få tak i pålitelig informasjon var jeg i intervjuene bevisst på stadig å sjekke ut om jeg hadde forstått informantens svar riktig, noe jeg ikke alltid hadde, og min oppfattelse ble dermed korrigert. Ved gjennomlesing av intervjuene ser jeg at jeg av og til stengte for utdypende svar, og andre ganger kunne jeg med fordel ha spurt flere oppfølgingsspørsmål.

Det å forske i eget praksisfelt kan by på utfordringer når det gjelder påliteligheten og sannheten i den informasjonen som kommer fram. Min forforståelse og kjennskap til barnevernsarbeid kan medføre at jeg tok for gitt at jeg forsto innholdet i informantens svar uten at jeg sjekket dette nok ut. Min erfaring fra praksisfeltet gjorde meg antagelig ”blind” for

alternative måter å oppfatte svar på. Min forståelse er blitt en del av min livsverden, slik at jeg ikke stiller meg kritisk til en del av min forståelse. Slike forhold kan ha gjort seg gjeldende i intervjusituasjonen, og andre med en annen forforståelse kunne dermed fått fram andre svar. Samtidig kan det at jeg var ansatt som saksbehandler i en barneverntjeneste, ha skapt en ramme der informantene muligens kjente det vanskeligere å uttrykke negative erfaringer eller kritikk av barneverntjenesten siden jeg var en del av den. Dersom dette var tilfelle, kan det ha påvirket gyldigheten og troverdigheten av informasjon som kom fram.

På den annen side har jeg mye erfaring fra samtaler i arbeidssammenheng, som bidro til å skape en trygghet i intervjusituasjonen. Med utgangspunkt i utdanning og arbeidserfaring har jeg kjennskap til praksisfeltet og kjennskap til studiens tema. Jeg innehar også jeg en del ”taus kunnskap” fra barnevernsfeltet som ikke kan erverves gjennom teori, men kun gjennom praksis. Disse forhold håper jeg bidro til en positiv erfaring for informantene, slik at det ble trygt å formidle relevant og ærlig informasjon i intervjusituasjonen.

Det kan være misvisende å skrive ned det som sies muntlig, fordi en samtale er så mye mer enn ordene. Det er et møte mellom to personer som skaper noe sammen der og da (Kvale, 2007). I det muntlige språket er det andre regler for hva som er greie måter å formulere seg på, enn i det skriftlige språket (Kvale, 2007). Når vi snakker med hverandre blir stemmeleie, ansiktsuttrykk, smil, latter, pauser, gester og kroppsspråk en del av de forhold som er med og bestemmer hvordan det som formidles oppfattes. Det skriftlige språket rommer vanligvis ikke dette.

Jeg kjenner en ydmykhet i forhold til at jeg trekker fram bruddstykker av intervjuene, omgjør dem til skriftlig språk og tolker disse. Er mine tolkninger valide? Jeg kan ha oppfattet informantenes uttalelser annerledes enn det ungdommene mente å si. Min tolkning av informantenes svar er ikke forelagt informantene for gjennomlesing og kommentarer. Dette ville ha styrket gyldigheten av mine tolkninger. Mine tolkninger og strukturering av datamaterialet er likevel ikke kun et resultat av egne vurderinger, men er også resultat av samarbeid og hjelp av veileder. Nå blir det opp til leseren å vurdere gyldigheten og troverdigheten av mine tolkninger av informantenes svar.

Det er et lite utvalg studien baserer seg på, kun tre ungdommer. Forespørsel om å delta i studien ble formidlet via en tredjeinstans, og det krevdes en egeninnsats fra informantenes side både å sende samtykkeerklæring og å stille til et intervju. Mange forespurte valgte å ikke delta i studien. Hvorfor valgte informantene å sette av tid til et intervju, mens så mange ikke gjorde det? Er de ekstra ressurssterke ungdommer? Er de personer som liker å samtale og reflektere rundt ulike tema? Med et så lite utvalg er det vanskelig å si noe om representativiteten i forhold til den aktuelle målgruppen. Informantene er først og fremst representanter for seg selv og sin erfaring. Likevel antar jeg at flere fosterbarn kan kjenne seg igjen i noe av det disse ungdommene beskriver. Reliabiliteten eller overførbarheten til andre fosterbarn vil være begrenset, men kan styrkes dersom funn fra denne studien kan bekreftes med funn fra andre studier.

3.8 Forskningsetiske hensyn – inkludert aktuelle søknader

Forskning skal foregå innenfor etiske rammer. Krav til vitenskapelig forskning bygger på Helsinkideklarasjonen fra 1964 med senere revisjoner (<http://www.etikkom.no/retningslinjer/helsinkideklarasjonen>), en erklæring om etiske prinsipper til rettledning for leger og andre som utfører medisinsk forskning som omfatter mennesker. Viktige prinsipper i denne erklæringen er blant annet at deltakelse i forskning skal baseres på informert samtykke, deltakeres integritet skal respekteres, anonymitet sikres og deltakelse skal ikke være skadelig (ibid.).

Før jeg gikk i gang med studien, ble melding sendt Personvernombudet for forskning fordi studien innebar behandling av sensitive opplysninger fra personer, noe som medfører meldeplikt til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). All medisinsk forskning som involverer mennesker, inkludert personopplysninger, skal framlegges Regional komite for medisinsk forskningsetikk (REK), for min del avdeling Vest Norge. Studiens tema og gjennomføringsplan ble godkjent av REK før arbeidet med å få kontakt med informanter ble satt i gang. Da rekrutteringskanalen ble utvidet til to interesserorganisasjoners internettsider, ble endringssøknad sendt REK. Denne endringen ble godkjent av REK før ny rekrutteringskanal ble benyttet.

Informantenes konfidensialitet ble blant annet sikret ved at det var barneverntjenesten i de forespurte kommuner som tok kontakt med aktuelle informanter. Jeg fikk kun kjenneskap til de fosterbarn som ønsket å delta i studien. For å sikre at informanter var med i studien på frivillig grunnlag, ble informasjon om studien og etiske rammer sendt informantene skriftlig. De informanter som var interessert i å delta undertegnet en samtykkeerklæring som ble sendt forskeren før det ble gjort avtale om intervju. Datamaterialet ble anonymisert og informasjon som kunne kobles til enkeltpersoner, blir slettet i samsvar med retningslinjer fra NSD (<http://www.nsd.uib.no/personvern/melding/pvo>) når studien er sluttført.

Noen av informantene hadde ikke bare gode erfaringer med tilsynsfører. Under intervjuene ønsket jeg ikke å ”presse” informantene til å snakke, men i stedet formidle respekt og empati for det de fortalte. Jeg håper informantene opplevde det slik. I forkant av intervjuene ble det formidlet at det var mulig å trekke seg fra prosjektet når som helst uten å begrunne hvorfor, og dersom det var behov for det, kunne jeg formidle kontakt med en fagperson for videre samtaler hvis informanten ønsket dette.

Det har vært viktig å ikke gi opplysninger i rapporten som kan identifisere informantene. Noe informasjon er derfor utelatt. Informantene er ikke skilt spesielt fra hverandre i rapporten, dette medfører etter min vurdering mindre dynamikk i framstillingen, men informantenes anonymitet må veie tyngst.

3.9 Metodiske erfaringer

Det er problemstillingen som skal styre valg av metode (Polit & Beck, 2004). Både på forhånd og etter å ha gjennomført studien, med de utfordringer den førte med seg, er min vurdering at studiens problemstilling best belyses ved hjelp av en kvalitativ studie. Å gjennomføre denne studien har gitt meg mye lærdom underveis i prosessen. Selv om det var staket ut en retning og kurs, ble mye av veien til mens jeg gikk den.

Min erfaring er at kvalitative studier kan være uforutsigbare og mer arbeids- og tidkrevende enn forventet. Det er lett å bestemme seg for å bruke kvalitative forskningsintervju i innsamling av data, og hvilket utvalg en ønsker seg, men å få tak i informanter kan vise seg å bli en stor utfordring.

Med tanke på datainnsamling har jeg lang erfaring i å samtale med ulike personer i jobbsammenheng, noe som ga meg en trygghet i intervjusituasjonen. Samtidig fikk jeg erfare at det å intervjuer også er en treningssak. I noen sammenhenger stengte jeg for utdypende svar og kunne avbryte informanten eller stille nye spørsmål for raskt. Båndopptakene gjorde meg i tillegg bevisst på hva som var bra i intervjuene. Dette - og det positive samspillet jeg opplevde med informantene, var en god erfaring og inspirerte til nye intervju.

Analysefasen erfartes som ekstra krevende. Jeg opplevde det vanskelig å strukturere materialet i overordnede tema og samtidig ivareta informantenes ulike erfaringer. Jeg lærte underveis at jeg ikke kan forvente å få med meg "alt", men må gjøre et utvalg (Malterud, 2003 s.116). En del informasjon jeg i utgangspunktet vurderte som viktig, ble lagt til side for at noen hovedtrekk kunne tre tydeligere fram. Det ble derfor mange runder med refleksjon rundt aktuelle tema for at antall tema ikke skulle gå på bekostning av oversikten.

Arbeidet med studien har gjort meg bevisst på det Kvale (2007) hevder at en først skal finne svar på hva som skal undersøkes og hvorfor det skal undersøkes, før en spør hvordan intervjuene skal analyseres. Studiens hvorfor var klart for meg, mens jeg, ikke minst i arbeidets slutfase, har innsett at studiens hva har vært tvetydig. Jeg har hatt ulike fokus i tittel på oppgaven og i problemstillingen. Spesielt i analysefasen ble dette klart for meg da fokus ble rettet mot data som kunne svare på studiens problemstilling " Hvordan beskriver fosterbarn sine erfaringer med tilsynsfører?"

Studiens problemstilling har fokus på fosterbarns relasjonelle erfaringer med tilsynsfører, mens oppgavens opprinnelige tittel hadde fokus på erfaringer med tilsynsførerordningen, som blir på et systemnivå. Da jeg startet med studien hadde jeg et ønske om at studien skulle belyse begge deler, men disse to fokus ble ikke fanget opp samtidig verken i opprinnelig tittel eller i problemstillingen.

Det jeg har lært av dette er at problemstillingen må være helt tydelig for forskeren, slik at den faktisk styrer datainnsamlingen. Slik den har fungert for meg, har den ikke vært ledende nok. Mitt fokus for datainnsamlingen har rettet seg mot studiens hovedmål og delmål og dermed blitt breiere, selv om hovedvekten i datainnsamlingen har vært rettet mot svar på

problemstillingen. Det er mulig denne uklarheten i fokus er et resultat av min forforståelse, der tilsynsførerordningen som system og det å ha kontakt med tilsynsfører på individnivå, oppfattes som to sider av samme sak. En person med en annen forforståelse kunne muligens lettere oppdaget at dette blir fokus på to ulike nivå.

I følge Malterud (2003) er det mulig å omformulere problemstillingen underveis i en kvalitativ studie fordi den i løpet av forskningsprosessen kan framstå mer fokusert og spesifisert. Når jeg ser dette i slutfasen av prosjektet har endring av problemstilling lite for seg. I ettertid ser jeg at et snevrere fokus i datainnsamlingen antagelig ville gjort analysefasen mindre krevende, og gitt mer fyldig informasjon om et smalere område. At jeg ikke så dette tidligere, kan jeg ikke gjøre noe med nå. Jeg velger likevel å omformulere tittelen slik at den samsvarer mer med problemstillingen. Dette mener jeg kan forsvares med bakgrunn i at datainnsamlingen har, - tross to fokus -, hatt hovedvekt på fosterbarnas erfaringer med tilsynsfører.

Samtidig som jeg finner at denne endringen av tittel gjør fokuset klarere for meg, kan det si noe om kompleksiteten i studiens tema. Fosterbarnets relasjonelle erfaringer i kontakten med tilsynsfører er en konsekvens av det å ha tilsynsfører, som igjen er et resultat av tilsynsførerordningen som system. Disse forhold kan fremstå som enhet uten at de er det, samtidig som delene er sammenvevd. Etter min vurdering kan den prosessen jeg her har beskrevet være et eksempel på den hermeneutiske sirkel, der tittelen (helheten) må ses i forhold til problemstillingen (delen) og omvendt, og der det å se disse i forhold til hverandre kan øke ens forståelse.

4 PRESENTASJON AV EMPIRI

I dette kapitlet vil jeg presentere datamaterialet med utgangspunkt i Kvaless tre fortolkningsnivå (Kvale, 2007). Det første nivået, selvforståelsen og det andre nivået, kritisk forståelse basert på sunn fornuft, presenteres i dette kapitlet, mens det teoretiske tolkningsnivået presenteres i drøftingen.

I analysen har studiens problemstilling: ”Hvordan beskriver fosterbarn sine erfaringer med tilsynsfører?” vært i fokus. For de tre informantene varierte det om relasjonen til tilsynsfører

var avsluttet eller ikke på intervjutidspunktet, men i teksten skilles det ikke konsekvent mellom nåtid og fortid. Alle tilsynsførerne informantene har hatt kontakt med, har vært damer. Det er derfor naturlig å omtale tilsynsfører som ”hun” i teksten.

For i størst mulig grad å bevare informantenes anonymitet, har jeg valgt å omtale alle tre som informant, ungdom, fosterbarn og han/hun uten å skille de mer fra hverandre i rapporten. Begge kjønn var representert i utvalget, men for å ivareta anonymiteten tilkjennegis ikke kjønn i teksten. Av samme grunn gis det få opplysninger om informantene og deres livssituasjon, utover det som kommer fram i sitatene. Sitatene er skrevet på bokmål i stedet for dialekt, også dette for å skjule informantenes identitet, samt gjøre oppgaven lettere å lese.

En informant snakker nå og da for seg selv og et søsken som var i samme fosterhjem, og som hadde samme tilsynsfører. En informant hadde hatt en tilsynsfører i ca 6 år som fosterbarnet ikke trivdes med. Informanten hadde hatt en annen tilsynsfører vel ett års tid da intervjuet ble foretatt. Ungdommen har dermed to erfaringer i forhold til tilsynsfører som begge blir en del av datamaterialet.

Funnene er delt inn i 2 temaområder, som igjen er delt inn i undertema. Det første temaområdet, informantenes beskrivelser av hvem tilsynsfører er, har tre undertema. Disse er: tilsynsfører som en betydningsfull person, tilsynsfører som en perifer person og tilsynsfører som et bindeledd. Det andre temaområdet, erfaringer knyttet til møtene med tilsynsfører har fire undertema. Disse er: å kjenne seg ivaretatt, å kjenne treffene ubehagelige og unødvendige, å bli påminnet om å være annerledes og å få en tilsynsfører der ”kjemien stemmer”.

Når jeg i sitatene bruker disse tegn, betyr ... at informanten tar en liten pause, mens (...) betyr at noe av det informanten sier er utelatt for at ett eller flere poeng i sitatet skal komme tydeligere fram.

4.1 Informantenes beskrivelser av hvem tilsynsfører er

I intervjumaterialet kommer det fram at informantene har noen sammenfallende og noen ulike erfaringer av hvem tilsynsfører er for dem. Det er sjelden alle tre ungdommene har

sammenfallende erfaringer. Erfaringer av hvem tilsynsfører er, varierer fra beskrivelser av tilsynsfører som en nær person, en venn/venninne, som det har vært godt å snakke med, gjerne om spesielle tema, og som en viktig person, - til beskrivelser av tilsynsfører som en fjern og overflødig person som det er unaturlig å ta opp problemer med. Alle informantene beskriver tilsynsfører som et bindeledd mellom fosterbarnet og barneverntjenesten ved å være en mellommann og/eller kontrollør.

4.1.1 Tilsynsfører – en betydningsfull person

- en nær person

Det er relativt store forskjeller hos ungdommene i vurderingen av hvor nær person de erfarer tilsynsfører er for dem. En ungdom sier:

”Det med meg, det er at jeg slipper folk veldig inn på meg, sant.(...) Men for hun (tilsynsfører), så har hun stått ganske nær til meg.(...) For jeg slipper folk ganske nær på meg og jeg har jo kjent henne i mange år”.

Informanten beskriver tilsynsfører som en ganske nær person. Ungdommen mener dette skyldes forhold ved informanten selv, han/hun slipper folk veldig nært inn på seg, og i tillegg har informantens kontakt med tilsynsfører vart over mange år. En annen ungdom beskriver forholdet til sin tilsynsfører slik:

”Akkurat hun jeg har nå føler jeg at jeg kan snakke med alt om. Hun er ganske nær meg for å si det sånn.”

Informanten beskriver forholdet til tilsynsfører som ganske nært. Dette nære forholdet mener ungdommen først og fremst har sammenheng med den fortroligheten han/hun opplever i hva fosterbarnet kan snakke med tilsynsfører om. Informantens opplevelse er at uansett tema er det godt å snakke med tilsynsfører. Ungdommens erfaring av tilsynsfører som ”ganske nær” kan tolkes som en anerkjennelse av tilsynsførers evne til å ”møte” ungdommen, slik at fosterbarnet kjenner seg ivaretatt uansett hva tema fosterbarnet måtte ta opp.

- en venn/venninne

En informant beskrev tilsynsfører som en person med flere forskjellige roller. Informanten beskrev tilsynsfører slik:

”For meg er hun som en venn, men allikevel en rådgiver og allikevel en som passer på. Altså hun kan være så mange ting, men det viktige er at hun kan være venn ..., at vi kan være hyggelige mot hverandre. Så for meg er hun en venn, ...er

ganske viktig for meg. Men jeg synes og det er bra at hun er rådgiver, og en som passer på... og ser det sånn som det er... litt obs,... at hun er en venn for å si det mildt."

For informanten har tilsynsfører flere forskjellige roller: rådgiver, en som passer på og ikke minst erfares tilsynsfører som en venn. Informanten erfarer alle rollene han/hun oppgir at tilsynsfører har som positive, men rollen som venn understrekes flere ganger som ekstra viktig og framtrædende. En informant sammenligner tilsynsfører med en venninne som ungdommen kan snakke med om hva det skulle være og sier det slik:

"Hun er såpass grei å snakke med, og jeg føler at jeg kan si alt til henne." (...) Men nå er det sånn at vi snakker jo hele veien, det er akkurat som det er en venninne på en måte".

Informanten erfarer tilsynsfører nærmest som en venninne. Ungdommens forståelse av å være venninner er at da kan en snakke om "alt" og da snakker en nærmest hele tiden. Informanten opplever samværene med tilsynsfører slik, og derfor stemmer det å sammenligne tilsynsfører med en venninne. Samtidig gir uttrykkene "som det er" og "på en måte" en reservasjon for at det er egentlig ikke en venninne, men forholdet har likevel kjennetegn på et venninneforhold som om det kunne være det.

- en å ta opp problemer med

En informant ga uttrykk for at det har vært godt å ha en tilsynsfører å kunne "si ting til".

Ungdommen sier:

"Så det er litt vanskelig for meg, vet du, for jeg er jo ganske glad i foreldrene mine, ikke sant? Og så får jeg ikke sett de så mye.... Jeg liker å snakke ut om ting av og til, for at jeg skal føle meg bedre, for jeg tenker mye på foreldrene mine. Så jeg snakket ganske mye om foreldrene mine til tilsynsføreren min, det var litt lett. Hvis ikke sitter jeg med så mye inni meg.... Det er ikke mange som takler det å sitte inne med ting.... Det kan være greit å ha en som du kan si ting til."

For ungdommen er noe av det vanskelige ved å være fosterbarn, at han/hun er glad i foreldrene sine, men ungdommen bor ikke sammen med foreldrene og får heller ikke treffe de så ofte. Dette medfører at ungdommen tenker mye på foreldrene sine, og det føles som at alle tankene gjør at det bygger seg opp et trykk inni informanten. Dette trykket har det vært godt å lette på i samtaler med tilsynsfører, og disse samtalen har mye dreid seg om foreldrene til

fosterbarnet. Ungdommen mener at både for egen del og for folk flest, er det godt å ha en å snakke med hvis en går med mye vondt inni seg.

På spørsmål om hensikten med å ha tilsynsfører sier en informant:

”Det er en person du kan snakke med hvis du føler du har noe du vil si om... for eksempel... hvis du ikke føler det er så greit hos fosterforeldrene... eller noe sånn.”

For informanten fremstår tilsynsfører som en person fosterbarn, - både han/hun selv og andre – kan ta opp vanskelige ting med. Ungdommen eksemplifiserer aktuelle tema å ta opp med tilsynsfører, som forhold fosterbarn opplever vanskelig hos fosterforeldrene.

En informant er redd fosterforeldrene kan bli såret hvis ungdommen skulle si noe negativt til dem, og sier:

”Det har jo vært ting jeg ikke har følt jeg kunne si til de (fosterforeldrene) som jeg har sagt til henne (tilsynsfører). (...) De (fosterforeldrene) vil at jeg skal ha det bra og de støtter meg. (...) Så jeg er litt redd for at de skal bli såret eller noe sånn.”

Informanten opplever fosterforeldrene som omsorgsfulle og støttende. Til tross for dette, eller kanskje nettopp derfor, har det vært forhold fosterbarnet har opplevd vanskelige å si til fosterforeldrene. Det kan synes som fosterbarnet erfarer en takknemlighetsgjeld i forhold til fosterforeldrene, og dermed blir tilbakeholden med å si ting fosterbarnet er redd kan oppfattes sårende av fosterforeldrene. Slike ting har fosterbarnet derfor heller sagt til tilsynsfører. En kan dermed si at fosterbarnet tar opp ting med tilsynsfører for å sikre harmonien i fosterhjemmet. En annen informant kom inn på samme forhold. Ungdommen sier:

”Når jeg går til tilsynsføreren da kan jeg snakke mer om ting som handler mer om meg innen barnevernet, ikke sant? Da føler jeg at da slipper jeg å sitte og bombardere foreldrene (fosterforeldrene) mine om barnevernet og sånn. Da kan jeg si det til tilsynsføreren.”

Denne ungdommen snakker med tilsynsfører om tema som har med han/hun i relasjon til barnevernet å gjøre. Ved at ungdommen sier slike ting til tilsynsfører, slipper fosterforeldrene belastningen med å høre om slike tema. Det kan synes som tilsynsfører er nødvendig for at fosterforeldrene skal slippe dette. Hvis informanten ikke hadde hatt tilsynsfører å si det til, ville det antagelig vært fosterforeldrene som ”måtte” høre på, fordi informanten erfarer det viktig å få snakke om disse tingene. Videre i intervjuet ga informanten uttrykk for at denne ”sorteringen” var en fordel for alle parter, og bidro til å bevare harmonien i fosterhjemmet.

En ungdom ga uttrykk for at fosterbarn selv har ansvar for å være ærlig i samtale med tilsynsfører slik at eventuelle problemer kan ordnes opp. Informanten sa det slik:

”Hvis jeg ikke har det bra og hun spør hvordan jeg har det, og jeg lyger for henne og sier ja jeg har det bra, da får ikke jeg fikst opp i det problemet. Da blir bare det jeg har inni meg større og større. Å være ærlig mot din tilsynsfører, det føler jeg er veldig viktig.”

Informantens oppfatning er at det er dumt å lyge i forhold til tilsynsfører for da undergraver fosterbarnet hensikten med å ha tilsynsfører, og gjør situasjonen vanskeligere for seg selv. Ungdommen tillegger fosterbarnet et ansvar for å involvere tilsynsfører i sine problemer. Det kan synes som ungdommen har erfaring for at det svarer seg å være ærlig med tilsynsfører, noe som kan være uttrykk for at han/hun har fått god hjelp av tilsynsfører ved tidligere anledninger.

På spørsmål om ungdommene synes det har vært viktig å ha tilsynsfører svarer en informant slik:

”Ja, det synes jeg. Hvis jeg ikke hadde hatt det, tror jeg jeg hadde endt sikkert som et nervevrak.”

Ungdommen tilskriver tilsynsfører æren for at informanten ikke har fått store psykiske problemer. En vet ikke om dette kun er tilsynsførers fortjeneste, men uansett har ungdommen en oppfatning av at kontakten og samtalene med tilsynsfører har vært av stor betydning for hans/hennes psykiske helse. En annen informant svarer slik på spørsmålet om det oppleves viktig å ha tilsynsfører:

”Av og til. (...) Hvis jeg ikke føler jeg kan snakke med mor og de (fosterforeldrene), (...), da er det jo viktig.”

Informantens erfaring er at det vanligvis ikke er viktig å ha tilsynsfører, men av og til når ungdommen har spesielle behov, eksemplifisert til situasjoner der det oppleves vanskelig å snakke med fosterforeldrene. Da erfares det som viktig å ha tilsynsfører. Hvis fosterbarnet føler at han/hun ikke kan snakke med fosterforeldrene, kan informanten snakke med tilsynsfører.

4.1.2 Tilsynsfører – en perifer person

- en fjern person

På spørsmål om informanten vil beskrive forholdet til tilsynsfører som et nært forhold, svarer en ungdom slik:

”Nei, ikke i det hele tatt. Hun var en person som på en måte jobbet for barnevernet, eller som på en måte kom inn og skulle se hvordan det gikk med oss. Og det syntes jeg var veldig fremmed, og så syntes jeg det var ubehagelig på en måte, ikke sant. Jeg syntes ikke det var noe kjekt, ikke fordi vi hadde noe å skjule, men fordi jeg følte det var veldig unaturlig og fremmed”.

Informanten opplevde overhodet ikke tilsynsfører som en nær person. Tilsynsfører ble oppfattet som en forlenget arm av barneverntjenesten som først og fremst kom på besøk for å kontrollere fosterbarna. Besøkene av tilsynsfører ble opplevd som ubehagelige, ikke fordi det var noe skjult å avsløre, men fordi det følte unaturlig å ha besøk av tilsynsfører.

En informant forteller at manglende kontakt med tilsynsfører preget treffene og vanskeliggjorde et tillitsforhold. Ungdommen sier:

”Når du ikke får kontakt med den personen (tilsynsfører), ikke sant,... og det blir litt sånn kunstig hele greiene, da er hele vitsen for meg vekke. For da hadde jeg jo ikke kunnet tenkt meg å sagt noe heller.(...) Og du skal jo på en måte skape et tillitsforhold, ikke sant? (...)Men det er jo ikke det det har vært.”

Informanten erfarte at mangel på kontakt med tilsynsfører gjorde at samvær med tilsynsfører opplevdes kunstig og ikke fikk noen verdi. Han/hun har ikke erfart forholdet til tilsynsfører som et tillitsforhold, og dermed kunne fosterbarnet heller ikke tenkt seg å fortelle tilsynsfører om vanskeligheter dersom fosterbarnet skulle være i en slik situasjon.

To av informantene var usikre på hvor mange tilsynsførere de har hatt. En ungdom uttrykker sin usikkerhet slik:

”Jeg vet jeg har hatt... hatt en på ungdomsskolen..., men etter det så vet jeg ikke hvem jeg har hatt egentlig Kanskje det har vært en ny, men ikke så jeg har peiling på.”

Informanten er sikker på at han/hun hadde en tilsynsfører da fosterbarnet gikk på ungdomsskolen. Hvem som har vært tilsynsfører etter ungdomsskolen er informanten usikker på. Det kan ha vært den samme, eller kanskje det var en ny, men egentlig så vet ungdommen ikke om han/hun har hatt noen tilsynsfører etter ungdomsskolen og hvem dette i tilfelle var.

Dersom en person er viktig for en, husker en hvem dette er og når en hadde kontakt. Siden informanten ikke vet om han/hun i det hele tatt hadde tilsynsfører etter ungdomsskolen, og hvem dette i tilfellet var, sier informanten samtidig at tilsynsfører, – hvis tilsynsfører var til stede, - var en perifer person.

En informant forteller om lite kontinuitet i kontakten med tilsynsfører. Ungdommen sier:

”Vi har hatt veldig sånn utskifting på både saksbehandler og tilsynsfører, det har vært en liten periode, så mammapermisjon, og så masse sånn. Så det har aldri vært en person som har vært der, liksom.”

For informanten (og et søsken) har det vært mye skifte av både saksbehandler og tilsynsfører. Kontakten har vart en stund, så har tilsynsfører (eller saksbehandler) hatt fødselspermisjon eller det har vært andre forhold som har gjort at de ikke har vært til stede. Fosterbarna har ikke erfart å ha kontakt med en tilsynsfører som har vært stabil over tid.

- en overflødig person

En informant erfarte tilsynsfører som en overflødig person. Informanten mente at for hans/hennes del ville det vært bedre og kun forholdt seg til saksbehandler og sier:

”Jeg har jo blandet, liksom, så det har jo ikke vært noe klart for meg. Også når de (saksbehandler og tilsynsfører) har hatt samme spørsmål,... hatt samme roller hjemme her,... så tenker jo ikke jeg at her er det to forskjellige roller, for de har hatt... de har oppført seg likt.(...) Selv om de har ulike roller der de jobber... i systemet, så var det vanskelig for meg å tenke at dette er to forskjellige personer. (...) Så i stedet for to som du kjenner halvveis da, så heller ha en å forholde seg til hele veien.”

Informanten har hatt problemer med å skille mellom saksbehandler og tilsynsfører. På besøk i fosterhjemmet har de stilt de samme spørsmålene og oppført seg likt. Informanten vet at de har ulike roller, men har likevel ikke erfart det slik i praksis. Ungdommen ser ingen grunn til at det både skal være saksbehandler og tilsynsfører. Informanten mener at det å bli bedre kjent med en person, i stedet for overfladisk kjent med to, er et godt argument for at fosterbarn kun bør ha en person, saksbehandler, å forholde seg til.

For en informant ville det vært mer naturlig å ta kontakt med saksbehandler hvis det skulle oppstå problemer. Ungdommen sier:

”Du visste jo hvem hun (tilsynsfører) var, hadde sett henne før, men... altså det var jo ikke en person jeg nødvendigvis hadde åpnet meg for... hvis det var nødvendig liksom.(...) Så det er hun (saksbehandler)... det er liksom den personen som eventuelt, hvis det skulle vært noe, så hadde det vært henne jeg hadde gått til. Ikke til tilsynsfører, det hadde vært helt fjernt.”

Ungdommen erfarer tilsynsfører som en person det ville vært unaturlig å åpne seg for hvis han/hun skulle ha det vanskelig. Hvis fosterbarnet skulle hatt behov for noen å snakke med, hadde det vært mer naturlig å kontakte saksbehandler. Å ta kontakt med tilsynsfører i en vanskelig situasjon, føles helt utenkelig.

4.1.3 Tilsynsfører - et bindeledd

I datamaterialet kommer det fram at ungdommene ser på tilsynsfører som et bindeledd mellom dem selv og barneverntjenesten. For å ivareta disse oppgavene beskriver ungdommene tilsynsfører som ”en mellommann” og/eller som en kontrollør. Informantene er kjent med at noe av kontrollfunksjonen utøves ved at tilsynsfører skal skrive rapport etter hvert tilsynsbesøk. Ungdommenes erfaringer varierer fra å oppleve denne del av tilsynsførers oppgave som positiv, nyttig og trygghetsskapende, til at den kjennes ubehagelig og skaper utrygghet.

”Mellommann”

To av ungdommene i datamaterialet erfarer tilsynsfører som en ”mellommann” mellom dem selv og barneverntjenesten, vanligvis representert ved saksbehandler. I avklaring av hensikten med å ha tilsynsfører sier en informant:

”(…), så hun blir en mellommann. For hvis det er noe som jeg synes det er vanskelig å si, så blir hun en mellommann slik at det blir lettere for meg å få ut hva jeg mener.”

For ungdommen er tilsynsfører en mellommann hvis noe er vanskelig å få sagt, videre i intervjuet konkretiseres dette til ting fosterbarnet vil si til saksbehandler eller i ansvarsgruppemøter. Tilsynsfører kan hjelpe fosterbarnet å få fram sin mening ved at tilsynsfører tar opp ting med saksbehandler på vegne av fosterbarnet.

En informant forteller om en gang tilsynsfører ble brukt som mellommann da ungdommen var i konflikt med fosterforeldrene. Ungdommen forteller:

”Det var en gang jeg og mor og far (fosterforeldrene) kranglet, så ble vi veldig uvenner, så da spurte jeg henne (tilsynsfører) om jeg kunne få snakke med barnevernet, og da ordnet hun et møte med meg og hun (saksbehandler) som har på en måte ansvar for meg.”

Informanten forteller om en episode da det var en fastlåst konflikt mellom fosterbarnet og fosterforeldrene. Ungdommen tok i denne situasjonen kontakt med tilsynsfører fordi han/hun ønsket en samtale med sin saksbehandler i barneverntjenesten, og tilsynsfører fikk ordnet en avtale mellom fosterbarnet og saksbehandler.

Ungdommen mener at tilsynsfører, ved å ha funksjonen som mellommann, kan bringe barnevernet på banen slik at eventuelle konflikter med fosterforeldre kan løses på en god måte. Ungdommer sier:

”Hvis vi (fosterbarna) vil, så fører de (tilsynsførerne) det videre til barnevernet som da kan ta det opp på en måte slik at det ikke høres ut som at det er de (fosterbarna) som ikke liker fosterforeldrene.”

Dersom fosterbarn ønsker hjelp av barneverntjenesten, kan fosterbarnet be tilsynsfører ta kontakt med barneverntjenesten og forklare situasjonen. Saksbehandler i barneverntjenesten kan ta forholdene opp med fosterforeldrene på en måte som forhindrer at fosterforeldrene sitter igjen med en opplevelse av at fosterbarnet ikke liker dem. Informantens oppfatning og erfaring er at tilsynsfører ved å være mellommann på denne måten, kan bidra til å redusere konfliktnivået mellom fosterbarn og fosterforeldre.

Kontrollør

Informantene beskriver ulike erfaringer av tilsynsførers kontrollfunksjon. Disse erfaringer varierer fra følelse av trygghet til ubehag og utrygghet.

En informant beskrev tilsynsførers kontrollfunksjon som:

”en som passer på og som ser det sånn som det er, som er litt obs.”

Informanten ser på tilsynsfører som en person som passer på fosterbarnet, som ser forholdene slik de er, som følger med og er litt på vakt. Informantens måte å beskrive tilsynsførers kontrolloppgaver på, gir inntrykk av at ungdommen synes det er greit og trygt at tilsynsfører skal kontrollere. Det kommer ikke tydelig fram i uttalelsen hva tilsynsfører skal føre kontroll med, men utsagnet signaliserer likevel en tro på at kontrollen er til ungdommens beste.

En informant erfarte at tilsynsfører stadig spurte om fosterbarnet hadde problemer.

Informanten sier.

”Hun var litt sånn påtrengende (...) spurte om jeg hadde problemer... også: ”Ja er du helt sikker på det?” Også sånn hele veien.”

Informanten erfarte tilsynsfører som masete. Tilsynsfører spurte stadig informanten om fosterbarnet hadde problemer, og slo seg ikke til ro når fosterbarnet avkreftet dette. Forholdet kan tolkes som tilsynsførers forsøk på å ivareta sin kontrollfunksjon ved å sjekke ut om barnet hadde det godt i fosterhjemmet. Det kan og tolkes som tilsynsførers forsøk på å legge til rette for at fosterbarnet skulle kunne ta opp eventuelle problemer med tilsynsfører. For fosterbarnet opplevdes måten hun gjorde det på som ubehagelig og påtrengende.

En informant opplevde besøkene av tilsynsfører som kunstige. Ungdommen beskriver det slik:

”Nei det ble altså... for min egen del så følte jeg kanskje at det ble litt kunstig. For liksom nå kommer det en person som vi egentlig ikke kjente, opp mot... jeg følte litt sånn... skulle liksom se på oss og kontrollere oss og se liksom hvordan vi hadde det.(...) Og hva om de (tilsynsfører og saksbehandler) følte at det ikke fungerte greit,... hva skjedde da liksom?”

Tilsynsfører var en person fosterbarna egentlig ikke kjente, men som allikevel skulle kontrollere fosterbarna og gjøre seg opp en mening om hvordan de hadde det i fosterhjemmet. Samtidig var det uklart for informanten hva som ville skje dersom tilsynsfører ikke var fornøyd med forholdene. Informanten kjente ikke tilsynsfører, og fosterbarnet hadde en oppfatning av at det var han/hun selv som skulle kontrolleres, i tillegg til en kontroll av forholdene i hjemmet.

På en slik bakgrunn er det naturlig at fosterbarnet opplevde selve treffet med tilsynsfører som kunstig og anstrengt, blant annet fordi det først og fremst blir det inntrykket som skapes der og da som skal danne grunnlaget for vurderingen tilsynsfører skal gjøre. Informanten ga også uttrykk for videre i intervjuet at det var uklart hva tilsynsfører skulle ”se etter”. Når det i tillegg er uklart hva som skjer hvis tilsynsfører ikke blir ”fornøyd”, skapes utrygghet.

Informanten beskriver sine og sitt søskens reaksjoner under tilsynsbesøket slik:

”Det var liksom at vi satt der som noen pinner og bare smilte, sant”.

Slik jeg oppfatter utsagnet sier informanten at fosterbarna var utrygge under besøkene. Denne utryggheten resulterte i en oppførsel og væremåte som var anstrengt, men som likevel kunne gi tilsynsfører et godt inntrykk.

4.2 Ungdommenes erfaringer knyttet til møtene med tilsynsfører

Datamaterialet viser store forskjeller på hvor meningsfulle og gode treffene med tilsynsfører oppleves for informantene. Treffene ble beskrevet som gode, kjekke, avslappende, unødvendige og ubehagelige. Samtidig ble kontakten med tilsynsfører en påminnelse om å skille seg ut fra jevnaldrende. Alle informantene påpekte viktigheten av god "kjemi" med tilsynsfører.

4.2.1 Å kjenne seg ivaretatt

En informant forteller at det var en tidligere lærer som var ungdommens tilsynsfører. Det opplevdes "rart" i begynnelsen å være sammen med sin tidligere lærer, og ungdommen var skeptisk til hvordan det skulle gå å ha henne som tilsynsfører. Etterhvert erfarer fosterbarnet det som et positivt forhold, og mener forholdet til tilsynsfører gjerne blir bedre hvis de kjenner hverandre litt fra før. Ungdommen forteller om starten i sin kontakt med tilsynsfører:

"Hun begynte mildt først, så var det når jeg var klar for det, ok dette her var ganske godt. Så begynte jeg å snakke, og da snakket jeg hele tiden."

Tilsynsfører presset ikke informanten til å snakke, men ga ungdommen den tid han/hun trengte til å kjenne seg trygg nok til å våge å si litt. Informanten erfarte da at det følte godt å snakke med tilsynsfører, og etter hvert snakket fosterbarnet nærmest hele tiden når de var sammen. Informanten gir tilsynsfører anerkjennelse for at hun var tålmodig, og lot fosterbarnet få teste henne ut på om hun var hans/hennes tillit verdig.

En informant er fornøyd med sin tilsynsfører og sier det slik:

"Det er kjekt å bare ha sånn som hun jeg har nå, og bare ha ei å snakke med om alt og ingenting."

Informanten trives sammen med den tilsynsføreren hun har nå fordi det går an å snakke med henne om hva det skulle være, både viktige og uviktige ting. Uansett hva samtalen dreier seg om, føler informanten seg ivaretatt av tilsynsfører.

En ungdom føler seg lettere etter kontakt med tilsynsfører og sier det slik:

”Jeg føler meg lettere etterpå. Da har jeg fått sagt mitt, og gjerne fått noen gode råd, også gjort noe kjekt i tillegg, ikke sant. Da føler jeg meg litt mer avslappet. For hvis jeg er med tilsynsfører, så slipper jeg å tenke så mye på skole, at jeg må gjøre ditten og datten.”

For informanten har det en positiv effekt å være sammen med tilsynsfører. Da har samtalen med tilsynsfører gjort ungdommen godt, og i tillegg har de gjort noe kjekt sammen.

Kontakten med tilsynsfører gir ungdommen en pause i alle pliktene, og han/hun får nye krefter.

Etter å ha skiftet tilsynsfører har en informant fått en overraskende erfaring og sier:

”(...) for nå vet jeg det at det er faktisk noen som er kjekke..., men når jeg visste at jeg skulle bytte, så tenkte jeg: ”Æ nei! Ennå ei sånn ei”, sant. Så nå tenker jeg på en måte at det finns noen jeg faktisk kan snakke med og.”

Informanten regnet med at alle tilsynsførere var like, så da det var bestemt at fosterbarnet skulle få ny tilsynsfører, hadde informanten lite tro på at han/hun egentlig ville merke noen forskjell. Nå tenker ungdommen annerledes om dette. Den nye tilsynsføreren har gitt informanten en positiv og overraskende erfaring av at det er forskjell på tilsynsførere, og at det finnes tilsynsførere som fosterbarnet kan føle det er godt å snakke med. At alle tilsynsførere skulle være like var lite sannsynlig. Til tross for dette, var det den feilaktige oppfatningen av alle tilsynsførere skulle være like, som ble styrende for fosterbarnets tanker og reaksjoner.

4.2.2 Å kjenne treffene unødvendige og ubehagelige

To informanter forteller at de vegret seg i forkant av kontakt med tilsynsfører. En ungdom sier det slik:

”Altså det var jo litt sånn stønning og sånn hver gang hun skulle komme, (...). Når du føler at du ikke trenger det (besøk av tilsynsfører), så blir det helt unødvendig, ikke sant, og bare bruk av tid. Og så sitter du der og tenker på at nå kunne jeg gjort noe annet enn å sitte her, ikke sant.”

Informanten syntes det var ulystbetont hver gang tilsynsfører skulle komme. Han/hun kjente ikke noe behov for kontakt med tilsynsfører, så tiden som ble brukt til dette følte bortkastet.

Når tilsynsfører var på besøk tenkte ungdommen på meningsfulle ting han/hun kunne gjort i stedet.

På spørsmål om det var spesielle tema de snakket om under tilsynsbesøkene svarer en informant slik:

”Det gikk jo på... snakket om skole og hvordan det gikk i fritida og hva vi skulle gjøre senere... var helt sånn pjatt... mer for å holde samtalen i gang... når en ikke kjenner hverandre. Jeg syns aldri det var noe, for å være helt ærlig.”

Samtalen med tilsynsfører dreide seg om skole, fritid og framtidsplaner. Informanten erfarte samtalen som overfladisk, mer for å ha noe å si, slik det kan være i en samtale der personene ikke kjenner hverandre. Informanten opplevde samtalen som verdiløs. Temaene som oppgis for samtalen med tilsynsfører vurderes vanligvis ikke som ”pjatt”, men som viktige, ikke minst for ungdommer der skole, fritid og framtidsplaner nettopp er sentrale tema. Informanten erfarte likevel å samtale med tilsynsfører om disse tema som overfladisk pjatt.

En informant beskrev samtaler med tilsynsfører som ubehagelige. Ungdommen sier:

”For når det er en person du egentlig skal kunne snakke om det du vil med, og når du på en måte blir presset til det,... og absolutt må si noe, sant. Så er det litt ubehagelig.”

Ungdommen oppfattet tilsynsfører som en person fosterbarn skal kunne snakke om det de vil med. Informanten erfarte likevel at tilsynsfører presset han/hun til å snakke om ting fosterbarnet egentlig ikke ville si noe om. Dette ble en ubehagelig opplevelse.

En informant hadde hatt kontakt med en tilsynsfører i ca 6 år som fosterbarnet ikke trivdes med. Ungdommen beskriver samtaler med tilsynsfører slik:

”Jeg føler i hvert fall ikke at det skal være slik at vi på en måte blir... slik jeg følte med henne... følte at jeg måtte ha problem for å ha noe å snakke om liksom.(...)Det virket nesten bare egentlig at hun var med meg for å høre på, ikke for å hjelpe meg. ”

Informanten mener at tilsynsførere ikke skal være slik som den ungdommen har erfaring med. Ungdommen følte at han/hun måtte ha problemer for å ha noe å snakke med tilsynsfører om. Fosterbarnet ble usikker på om tilsynsfører bare syntes det var spennende å høre på informanten, eller om tilsynsfører virkelig var interessert i å hjelpe han/henne.

En informant beskrev sine reaksjoner etter tilsynsbesøket var ferdig slik:

”Jeg husker når jeg kom hjem her... og så på TV`en og sånn, så... åh så deilig, nå er hun vekke.”

Når informanten kom hjem igjen etter å ha vært ute med tilsynsfører, var det deilig å sette seg foran fjernsynet, slappe av og vite at nå skal han/hun ikke ha kontakt med tilsynsfører igjen på en god stund.

4.2.3 Å bli påminnet om å være anderledes

En informant har bodd i fosterhjemmet siden spedbarnsalder, og fosterfamilien har alltid vært informantens familie. Ungdommen har stort sett ikke tenkt på seg selv som fosterbarn, selv om informanten har visst det og også hatt jevnlig kontakt med biologisk familie. Ungdommen sier:

”Vi har fungert som alle andre, og jeg følte liksom hvorfor skulle jeg få besøk når ingen andre fikk besøk? Når jeg ikke følte at vi trengte det(tilsynsfører)? (...) Vi er jo en helt vanlig familie.”

Informanten forsto ikke hvorfor han/hun skulle få besøk av tilsynsfører når ingen jevnaldrende informantene kjente fikk det. Informanten oppfattet seg selv som lik sine jevnaldrende og en del av en helt vanlig familie. Statistisk sett er ikke informanten del av en helt vanlig familie. Fosterfamilien har likevel hatt kjennetegn der likhetene med andre jevnaldrende og ”vanlige” familier, er det som ble det vesentligste for informanten.

En informant sier:

”Akkurat det når de (tilsynsfører eller saksbehandler) kom, så følte jeg ok, ble litt minnet på det, at ok her er det noe litt anderledes i hvert fall.”

Når tilsynsfører kom, ble det for informanten en påminnelse om at den familien ungdommen var en del av ikke var helt lik andre familier likevel. Noe var annerledes, som blant annet det å ha besøk av tilsynsfører. Det å skille seg ut kan i noen sammenhenger oppleves positivt. Informanten erfarte ikke det å ha kontakt med tilsynsfører som en positiv måte å skille seg ut fra jevnaldrende på.

To informanter ga uttrykk for at de ikke hadde lyst å treffe kjente mens de var sammen med tilsynsfører. En ungdom sier det slik:

”(…), men jeg hadde kanskje syns det var veldig kunstig og litt sånn ikke så greit å gjerne gå på et kjøpesenter, eller gått en tur eller …, også møter du noen du kjenner: ”Ja, hvem er det?” sant.”

Informanten synes ikke det høres naturlig eller fristende ut å gå på et kjøpesenter eller gå en tur med tilsynsfører. Det ville vært veldig ubehagelig i en slik situasjon å møte noen ungdommen kjenner, og dermed få spørsmål om hvem han/hun er sammen med.

En informant har erfart at ved å ha tilsynsfører, kan fosterbarn bli oppfattet som annerledes enn jevnaldrende flest ved at begrepet ”tilsynsfører” gir feil assosiasjoner. Informanten sier:

”Så hvis dere kunne ha funnet et litt mildere ord for tilsynsfører, så tror jeg det hadde vært bra. I stedet for at du får bombardert med haugevis av spørsmål: ”Har du vært i fengsel? Har du gjort noe galt?”

Informanten anbefaler at ”tilsynsfører” endres til et annet ord, slik at informanten og andre fosterbarn slipper å få mange spørsmål som dreier seg om kriminalitet og fengselsstraff fordi de har tilsynsfører.

4.2.4 Å få en tilsynsfører der ”kjemien stemmer”

Alle informantene hadde på ulike måter erfart at ”god kjemi” mellom fosterbarn og tilsynsfører er viktig for at forholdet skal fungere godt. En informant sa det slik:

”Altså… at det på en måte må ha vært et avslappet menneske… en som du på en måte kunne se deg sammen med, at det ikke må være noe helt fjernt,(…) at de matche litt. Det er jo vanskelig å få det til å fungere hvis det er helt forskjellige personer som går sammen.”

Informanten mener at tilsynsfører bør være en avslappet person, en som fosterbarnet føler seg vel sammen med, og at de har noe felles. Det er ikke lett å få et forhold mellom tilsynsfører og fosterbarn til å fungere godt, hvis de to er veldig forskjellige personer.

En informant ga uttrykk for at det ville betydd mye hvis barneverntjenesten hadde forsøkt å legge til rette for at fosterbarnet skulle få en tilsynsfører som passet spesielt for seg og sier:

”Det hadde vært helt fantastisk tror jeg(…). Hvis jeg kunne fått gitt uttrykk for noen egenskaper jeg satte ekstra stor pris på.(…) Da hadde jeg på en måte visst at de gjorde det de kunne for at det skulle være bra for meg, og ikke bare hvem som helst, (…) at det er helt vilkårlig hvem som kommer til meg.”

For informanten ville det gitt en veldig god følelse dersom fosterbarnet hadde visst at barneverntjenesten gjorde det de kunne for å finne en tilsynsfører som passet spesielt for informanten og hans/hennes ønsker, i stedet for, slik ungdommen har erfart det, at det nærmest er tilfeldig hvem som blir informantens tilsynsfører. Nå vet en ikke hvilke vurderinger barneverntjenesten har gjort i forhold til ”matching” i valg av tilsynsfører for informanten. Uansett har informanten ikke noen erfaring av å bli hørt eller tatt med på råd angående valg av sin tilsynsfører.

En informant hadde erfart at det var godt å ha en ”ganske ungdommelig” tilsynsfører. Informanten mener at for ungdom er det viktig å ha en ungdommelig tilsynsfører, som ikke trenger bety ung av alder. Ungdommen sier det slik:

”At hun (tilsynsfører) forstår seg på ungdommen. Det mener jeg med ungdommelig. At hun forstår (...) hvordan det er nå til dags.”

Informanten mener at for ungdom er det viktig å ha en ungdommelig tilsynsfører. Denne betegnelsen er ikke knyttet til alder, men til at tilsynsfører må vite en del om hvordan det er å være ung i dag. Da vil det være lettere å få kjemien til å stemme mellom ungdom og tilsynsfører.

5. DRØFTING

I forrige kapittel har informantenes selvforståelse og det andre nivået, kritisk forståelse basert på sunn fornuft (Kvale, 2007), blitt presentert. I dette kapittelet presenteres det tredje nivået av fortolkning, teoretisk forståelse, som innebærer at empirien drøftes i forhold til teori og tidligere forskning (ibid.).

I dette kapittelet vil de beskrivelser informantene ga av sine erfaringer med tilsynsfører, både hvem tilsynsfører er for dem og deres erfaringer fra treffene med tilsynsfører, drøftes i forhold til hensikten med tilsynsfører beskrevet i retningslinjer og forskrift til barnevernloven (1992). Videre vil jeg drøfte funnene i forhold hvilke faktorer som er viktige for at kontakten med tilsynsfører skal kunne fungere som et tillitsforhold. Funnene vil også sees i forhold til forskning av relaterte emner, samt i lys av teori om symbolsk kapital, brukerperspektiv, brukermedvirkning og empowerment.

Drøftingskapittelet er organisert med utgangspunkt i to hovedtema: Tilsynsfører - en støtteperson? og Tilsynsfører - en kontrollør. Det første hovedtema har to undertema: 1) Tillit - en forutsetning for å erfare tilsynsfører som en støtteperson, og 2) Hvordan skapes et tillitsforhold. Det andre hovedtemaet har ingen undertema.

5.1. Tilsynsfører - en støtteperson?

De tre fosterbarna jeg intervjuet beskrev på bakgrunn av kontakt med fire tilsynsførere, noen sammenfallende og noen forskjellige erfaringer av hvem tilsynsfører er for dem. Tilsynsfører erfares både som en nær person, en venn eller venninne, og en viktig person, men også som det motsatte, - en perifer person som er fjern og overflødig. To av informantene har opplevd det godt å snakke med tilsynsfører, både om løst og fast, men også om spesielle tema som det ikke har vært så lett å ta opp med fosterforeldrene. To av informantene har ”skånet” fosterforeldrene for visse tema og dermed gjort det enklere både for seg selv i forhold til fosterforeldrene, og beskyttet fosterforeldrene ved og ikke risikere å såre dem eller involvere dem i ”slitsomme” tema. Det ble gitt uttrykk for at denne ”sorteringen” var med og ivaretok harmonien i fosterhjemmet.

For alle informantene var tilsynsfører et bindeledd mellom dem og barneverntjenesten, og det representerte en terskel å ta kontakt med barneverntjenesten for informantene selv. To av informantene hadde erfart det som et gode at tilsynsfører kunne hjelpe dem i kontakten med barneverntjenesten, og hadde brukt tilsynsfører som en ”mellommann” mellom dem selv og saksbehandler.

Alle tre informantene var klar over tilsynsførers kontrollørrolle. Det ble gitt uttrykk for ulike erfaringer av denne rollen. To av informantene fortalte om negative erfaringer i form av usikkerhet og ubehag under samværene og/eller ubehagelig press til å snakke om spesielle tema. En informant oppfattet at det var fosterbarnet selv som ble kontrollert og ga uttrykk for en usikkerhet knyttet til hva som ble kontrollert, og hva som eventuelt ville skje dersom tilsynsfører ikke var ”fornøyd” med forholdene. To informanter, som beskrev et godt forhold til tilsynsfører, ga ikke uttrykk for at de opplevde kontrollørrollen som ubehagelig, heller som en trygghet for at det var en som passet på dem og som ville dem vel.

Dersom en skal vurdere om informantene erfarer tilsynsfører som sin *støtteperson*, må en vite hva begrepet støtteperson skal innebære. Begrepet brukes kun i retningslinjene for fosterhjem (kap.12 pkt.3), men defineres ikke klart. I retningslinjene synes begrepet å fremstå som en samlebetegnelse for tilsynsførers oppgaver. I heftet *Tilsynsfører i fosterhjem – en veileder* (BLD, 2006) blir imidlertid tilsynsførers ”støttefunksjon” skilt fra ”kontrollfunksjonen” (ibid.s.14). Det å være en støtteperson defineres som en fosterbarnet kan snakke med om eventuelle problemer, og tillit understrekes som vesentlig for at fosterbarnet skal kunne bruke tilsynsfører som sin støtteperson ((BLD, 2006). Det å være fosterbarnets ”særskilte uavhengige støtteperson” settes i sammenheng med tilsynsførers uavhengige rolle i forhold til barneverntjenesten og fosterforeldrene, ved at tilsynsfører dermed er i en spesiell posisjon for å ivareta barnets interesser (BLD, 2006).

Funn i studien viser at det varierer fra fosterbarn til fosterbarn om det erfarer tilsynsfører som en *støtteperson*, forstått som en person fosterbarnet har tillit til og kan snakke med om eventuelle vansker.

To av informantenes erfaringer kan stemme med en slik betegnelse av tilsynsfører. Dette gjelder beskrivelser av tilsynsfører som en nær person, en venn/venninne, en viktig person, en det er godt og kjekt å snakke med, gjerne om spesielle tema, og der informantene både oppfatter og bruker tilsynsfører som en mellommann mellom dem selv og barneverntjenesten. To informanter beskriver erfaringer i kontakt med tilsynsfører som ikke samsvarer med intensjonen om at tilsynsfører skal være deres *støtteperson*. Når tilsynsfører beskrives som en fjern og overflødig person som det ikke er naturlig å ta opp problemer med, og når treffene med tilsynsfører som et gjentakende mønster oppleves som unødvendige og ubehagelige, som misbruk av tid eller der fosterbarnet sitter igjen med en opplevelse av å ha blitt presset til å snakke om bestemte tema, samsvarer dette ikke med intensjonen om at tilsynsfører skal være en *støtteperson* for dem.

5.1.1 Tillit - en forutsetning for å erfare tilsynsfører som en støtteperson

Funn i studien viser at fosterbarnet kan bruke tilsynsfører som en støtteperson når det erfarer et tillitsforhold til tilsynsfører. Denne sammenhengen kommer blant annet til uttrykk i følgende utsagn:

”Når du ikke får kontakt med den personen (tilsynsfører), ikke sant... og det blir litt sånn kunstig hele greiene, da er hele vitsen for meg vekke. For da hadde jeg jo ikke kunnet tenkt meg å sagt noe heller. (...) Og du skal jo på en måte skape et tillitsforhold, ikke sant? (...) Men det er jo ikke det det har vært.”

Informanten kunne ikke tenkt seg å ta opp vanskelige tema med tilsynsfører nettopp fordi tillitsforholdet til tilsynsfører mangler.

To av informantene har erfart at de har utviklet et tillitsforhold til tilsynsfører, og har brukt tilsynsfører som en støtteperson, mens to av informantene over lang tid var i kontakt med tilsynsfører der relasjonen fra fosterbarnets side ikke ble erfart som et tillitsforhold, og dermed brukte heller ikke fosterbarnet tilsynsfører som en støtteperson. Denne sammenhengen støttes også av fosterforeldres vurdering i Haviks studie (1996) ved at ”det er en sterk samvariasjon mellom at fosterforeldrene mener tilsynsfører kjenner barnet og at de mener tilsynsfører er til støtte for barnet” (1996, s.81).

Ovenstående funn bekrefter viktigheten av følgende bestemmelse: *”Det skal legges vekt på å finne frem til en person som barnet har, eller kan få nødvendig tillit til, og som har særlige forutsetninger for å kunne utføre tilsynsoppgaven i forhold til det aktuelle barnet”*

(Forskriftens § 8,4. ledd). I følge forskriften har barneverntjenesten en plikt til å finne en tilsynsfører der tillitsforholdet fra barnets side enten allerede er til stede, eller der det er stor sannsynlighet for at et tillitsforhold kan utvikles.

Tillit er et ontologisk subjektivt begrep. Det er ikke noe konkret en kan ta og føle på, men en subjektiv erfaring som er avhengig av et erfarende individ. Dersom fosterbarnet kjenner seg ivaretatt av tilsynsfører, blir oppfattet realistisk og møtt på sine behov, har tro på at tilsynsfører vil det vel og kan hjelpe hvis det skulle være nødvendig, ser jeg det som uttrykk for et tillitsforhold, et innhold i tillitsbegrepet jeg mener studiens informanter også beskriver.

Funn i studien tyder på at dersom informantenes relasjon til tilsynsfører ble beskrevet som et tillitsforhold, ga informantene beskrivelser der tilsynsfører hadde positive roller i deres liv og treffene med tilsynsfører ble i hovedsak opplevd som positive og kjekke. På den annen side, dersom informantene beskrev relasjonen til tilsynsfører som preget av et manglende

tillitsforhold, ga informantene beskrivelser der tilsynsførers roller ikke var viktige eller positive for dem, og der treffene med tilsynsfører ble beskrevet som ubehagelige og tappende.

Informantenes ulike erfaringer av kontakten med tilsynsfører, som nærmest kan plasseres på to ytterpunkt, kan dermed blant annet forstås med utgangspunkt i informantenes erfaring av om relasjonen til tilsynsfører var preget av tillit eller ikke. Et tillitsforhold til tilsynsfører blir dermed en vesentlig forutsetning for at fosterbarnet skal erfare og bruke tilsynsfører som en støtteperson. Dette funnet kan og sees i sammenheng med funn i Haviks studie der det står følgende: ”Når fosterforeldrene mener tilsynsfører kjenner barnet godt, mener de også meget oftere at barnet synes det er positivt å ha tilsynsfører” (2007, s.86).

5.1.2 Hvordan skapes et tillitsforhold

Å kjenne seg ivaretatt

Funn fra to informanter i studien viser at utvikling av et tillitsforhold mellom fosterbarnet og tilsynsfører, har sammenheng med at fosterbarnet kjenner seg ivaretatt av tilsynsfører. Dette forhold kommer blant annet til uttrykk i følgende sitat:

”Hun begynte mildt først, så var det når jeg var klar for det, ok dette her var ganske godt. Så begynte jeg å snakke, og da snakket jeg hele tiden.”

Fosterbarnet gir uttrykk for at tilsynsfører ikke presset han/hun til å snakke, men ventet til ungdommen var klar for det. Informanten fortalte først litt i kontakt med tilsynsfører, og fikk erfaring av å bli møtt på en god måte. Dette ga tillit, noe som medførte at fosterbarnet etterhvert snakket nærmest hele tiden i samvær med tilsynsfører.

Det ovenstående funnet belyser at tillit og en erfaring av å kjenne seg ivaretatt, står i et sammenvevd forhold til hverandre. Det å kjenne seg ivaretatt av tilsynsfører kan være en forutsetning for å erfare tillit. Samtidig kan tillit innebære at en kan snakke med tilsynsfører om tema som gir mulighet for erfaringer av å kjenne seg ivaretatt. Å ha tillit og å kjenne seg ivaretatt kan dermed være avhengige av hverandre og påvirke hverandre. Jo flere erfaringer fosterbarnet får av å kjenne seg ivaretatt, - ved at tilsynsfører oppfatter barnet realistisk, møter det på dets behov og bekrefter barnets opplevelse av sin situasjon, - jo bedre grunnlag får fosterbarnet til å utvikle tillit til tilsynsfører.

Tillitsforholdet mellom tilsynsfører og fosterbarn skal enten opprettholdes eller skapes i tilsynsførers kontakt med barnet. Tilsynsfører har hovedansvaret for å skape en god relasjon mellom seg og barnet. I utgangspunktet er ikke fosterbarnet gitt noe ansvar for relasjonen til tilsynsfører. Tilsynsførers kompetanse i å skape en trygg relasjon til barn generelt og til det aktuelle fosterbarn, blir dermed av vesentlig betydning. Med bakgrunn i erfaringer fosterbarn har gjort seg før flytting til fosterhjemmet, kan fosterbarnet streve med tilliten til voksne som forutsigbare personer som vil det vel, og i stedet ha utviklet mistillit til andre personer som en grunnleggende holdning (Bunkholdt, 2004). På en slik bakgrunn kan det å skape et tillitsforhold mellom fosterbarnet og tilsynsfører by på ekstra utfordringer.

I følge Retningslinjer for fosterhjem (BLD; 2004) skal barneverntjenesten oppnevne tilsynsfører, gi veiledning, og påse at tilsynsfører utfører tilsynsoppgaven på en forsvarlig måte. I følge Barne- og likestillingsdepartementet er det allerede satt i verk flere kurstilbud for tilsynsførere for å øke tilsynsføreres kompetanse (Fosterhjemskontakt 6/06).

Viktige premisser for at fosterbarnet skal kjenne seg ivaretatt av tilsynsfører, er at kommunikasjonen med tilsynsfører, rammene og innholdet i samværet erfares som gode for fosterbarnet. Dette vil avhenge av i hvilken grad tilsynsfører klarer å skape det filosofen Martin Buber kaller en subjekt - subjekt eller en jeg - du relasjon (Barbosa da Silva, 2006) mellom seg og barnet. En slik relasjon innebærer ”at en oppfattes av seg selv og andre som et opplevende menneske med tanker, verdier, meninger, følelser eller reaksjoner som blir tatt hensyn til i relasjonen” (Stang, 1998 s.25). En gjensidig respekt basert på likeverdsprinsippet er en forutsetning for et jeg – du forhold (Barbosa da Silva, 2006). Det viktigste i denne sammenheng er at tilsynsfører kommuniserer i tråd med et jeg – du forhold og likeverdsprinsippet, da tilsynsfører er der for fosterbarnet.

I en jeg – du relasjon oppfattes fosterbarnet som et subjekt, og ikke det motsatte, som et objekt for tilsynsførers handlinger, der relasjonen kan beskrives som et jeg – det forhold. Hvis det siste er tilfelle, foreligger det ikke gjensidighet i kommunikasjonen, men den ene personen snakker *til* og ikke *med* den andre (Barbosa da Silva, 2006). Den andre personen objektiviseres slik at dennes meninger, følelser og reaksjoner ikke eller i liten grad tas hensyn til i relasjonen (ibid.). I følge Barbosa da Silva (2006) kan objektivisering av personer eller grupper ofte være en vane eller en ubevisst holdning, mer enn en bevisst handling.

I de fleste situasjoner der mennesker møtes er det vanlig å skifte mellom disse to modellene. Noen ganger er det nødvendig å skape distanse, andre ganger nærhet. Det viktige er at distanse ikke betyr at en nedvurderer den ene parten (Barbosa da Silva, 2006). I forholdet mellom tilsynsfører og fosterbarnet er det naturlig å stort sett etterstrebe en nærhet i kontakten og samværet.

Objektivisering skaper avstand, og en følelse av å ikke bli ”sett”, og kan være en innfallsvinkel til å forstå en informants ubehagelige opplevelse av tilsynsfører som ”masete” og ”påtrengende”. Fosterbarnet opplevde tilsynsførers stadige spørsmål om problemer som ubehagelige, men fosterbarnets følelser av ubehag ble lite eller ikke tatt hensyn til i samværet.

Funn fra informanten kan tyde på at fosterbarnet, som over tid sto i en relasjon til en tilsynsfører der barnet ikke kjente seg ivaretatt, kan påta seg ansvar og skyld for at relasjonen til tilsynsfører ikke var god. Informantens reaksjon etter at vedkommende hadde fått ny tilsynsfører kan tolkes i denne retning: *”(...)Så nå tenker jeg på en måte at det finns noen jeg faktisk kan snakke med og.”* En måte å forstå denne kommentaren på, er at fosterbarnet tidligere har tenkt at han/hun ikke er flink til å snakke med tilsynsfører, og derfor har samtalene blitt vanskelige. Den nye tilsynsføreren har gitt informanten en overraskende erfaring av at fosterbarnet faktisk er en god samtalepartner. Slike erfaringer der tilsynsfører er med og underbygger et godt selvbilde hos fosterbarnet, forstått som den måten barnet evaluerer seg selv på (Håkonsen, 1997), blir viktige forutsetninger for at barnet skal kjenne seg ivaretatt av tilsynsfører.

Samtidig kan en spørre seg hva det gjør med fosterbarnets identitet å stå i en vanskelig relasjon til tilsynsfører over tid? Barns egosentrisitet, der barnet oppfatter hendelser som noe de selv er årsak til, kan for eksempel medføre at barn påtar seg skyld når relasjoner til voksne ikke fungerer godt (Bunkholdt, 2004), i stedet for å forstå vanskene som et uttrykk for at barnet ikke blir godt nok ivaretatt.

Det at tilsynsfører skaper en jeg - du relasjon mellom seg og fosterbarnet er etter mitt syn en forutsetning for at tilsynsfører skal kunne anlegge et brukerperspektiv og legge til rette for brukervedvirkning og empowerment i sin kontakt med fosterbarnet. Informantens opplevelse

av å ikke bli ”sett” i kontakten med tilsynsfører, kan også belyses ved hjelp av disse tre begreper. Tilsynsfører anla verken et brukerperspektiv i sin kontakt med barnet, der samværet ble sett fra barnets ståsted, eller la til rette for brukermedvirkning fra fosterbarnet side ved at barnets ønsker og reaksjoner ble bestemmende for innholdet i samværene. Samværet medførte dermed ikke empowerment for fosterbarnet verken som prosess eller resultat. I tilfelle tilsynsfører selv mente hun ivaretok barnets behov, kan det oppfattes som et uttrykk for uekte paternalisme (Barboda da Silva, 2006), der tilsynsfører mente å vite hva som var barnets behov uten å vite det.

To av informantene forteller om gode erfaringer med tilsynsfører. Dette kan forstås som en erfaring av en subjekt - subjekt relasjon og brukermedvirkning, der tilsynsfører gir rom for at fosterbarnets tanker, meninger, ønsker og reaksjoner er med og legger premisser for samtalene, rammene og innholdet i treffene med tilsynsfører. Johansson & Sundt (2007) tar fram at resultater fra Haviks kartleggingsundersøkelse (2007) viser at fosterbarn er forskjellige, og at det viktige er å møte dem som enkeltindivider og ikke sette de i ”bås” med kjennetegn som gjelder for flere eller alle. Tilsynsføreres evne til å skape en jeg – du relasjon, anlegge et brukerperspektiv, legge til rette for brukermedvirkning og empowerment i sin kontakt med fosterbarnet, innenfor rammene av ekte paternalisme, blir viktige forutsetninger for å kunne møte fosterbarnet som et enkeltindivid.

Å ”være der” over tid

Funn hos en informant viser at lite kontinuitet i kontakten med tilsynsfører, vanskeliggjorde utviklingen av et tillitsforhold. Informanten sa følgende:

”(...) vi har hatt veldig sånn utskifting... på både saksbehandler og tilsynsfører.(...) Det har aldri vært en person som har vært der liksom.”

Informanten har ikke erfart tilsynsfører som en person som ”er der”. Flere skifte av tilsynsfører og lengre perioder uten kontakt, er i stedet informantens erfaring.

Sitatet bekrefter Landsforeningen for barnevernsbarn (LFB) sitt inntrykk at barnevernslovens (1992) bestemmelser om oppnevning av tilsynsfører og antall tilsynsbesøk ikke følges opp (NOU 2000:12). Det er vanskelig å få stabilitet i kontakten med tilsynsfører hvis tilsynsførere slutter etter kort tid. Dette har vært et stort problem, og noen fosterbarn har opplevd å få ny tilsynsfører en gang i året(Johansson & Sundt, 2007). LFB er opptatt av at kontakt med

tilsynsfører 4 ganger i året ikke er nok for å skape et tillitsforhold. Dersom det i tillegg ikke er kontinuitet i hvem som er fosterbarnets tilsynsfører over tid, vanskeliggjøres utviklingen av et tillitsforhold ytterligere ved at det flere ganger skal skapes i forhold til nye tilsynsførere.

I følge Havik er det ”trolig bare i tilsynsforhold som har vart over lang tid at besøk mindre enn fire ganger i året er nok til å opprettholde en god relasjon”(1996, s.78).

Haviks kartleggingsstudie (2007) viser at over halvparten av barna i studien bare har hatt en tilsynsfører, men hvert femte av disse barna har vært uten tilsynsfører mesteparten av tiden, og hvert femte barn har vært uten i kortere perioder. Det samme gjelder for de fosterbarn som har hatt to, tre eller flere tilsynsførere, en stor andel har vært uten tilsynsfører i kortere eller lengre perioder.

I følge Havik er ”svikten i kontinuitet og stabilitet trolig først og fremst en belastning for barnet, men trolig også en belastning for fosterforeldrene og barneverntjenesten. Svikten i tilsynsførerordningen er ett av de forholdene som ikke har endret seg siden 1994” (2007, s.85.).

I retningslinjene (12.3) og forskriften (§8) understrekes viktigheten av at tilsynsfører kan stå i oppgaven over tid for å skape et grunnlag for utvikling av et tillitsforhold. I følge Bunkholdt (2004) påvirker kontinuitet identitetsutviklingen, og den sikreste kilden til kontinuitet er å være omgitt av de samme personer gjennom oppveksten. På denne bakgrunn blir det viktig at tilsynsførere kan bidra til kontinuitet i fosterbarns liv, ved å gi fosterbarn en erfaring av å ”være der” over tid.

På den annen side viser funn i studien at stabilitet og kontinuitet i kontakten med tilsynsfører ikke er nok for at barnet skal utvikle et tillitsforhold til tilsynsfører. En informant hadde en stabil og regelmessig kontakt med en tilsynsfører over ca 6 år som fosterbarnet ikke trivdes sammen med. En rettesnor for barnevernets arbeid skal være hensynet til barnets beste. I barnevernloven (1992) står det at det skal: *”legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til barnets beste. Herunder skal det legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen.”* (1992,§ 4-1). Det å ha en tilsynsfører over flere år der relasjonen ikke oppleves ivaretagende for fosterbarnet, oppfyller kriteriet om stabilitet, men ikke kriteriet om god voksenkontakt.

Dersom stabiliteten i kontakten mellom fosterbarn og tilsynsfører skal fungere til barnets beste, må relasjonen gi fosterbarnet en opplevelse av å bli ivaretatt i samvær med tilsynsfører. Det å bli ivaretatt kan også sees i lys av en jeg - du relasjon, brukermedvirkning og empowerment. I tråd med denne teorien må tilsynsfører legge til rette for samvær der kommunikasjonen ivaretar fosterbarnets følelser, tanker og reaksjoner, og der fosterbarnet erfarer empowerment som prosess. Dette innebærer et samspill som styrker barnets tro på seg selv, sine ressurser, samt muligheter til mer og mer å kunne ta vare på seg selv og delta aktivt i samfunnet, i tråd med alder og personlige forutsetninger.

Å legge til rette for ”god kjemi”

Funn hos en informant tyder på at motvilje mot å ha tilsynsfører, fordi informanten ikke så behovet for tilsynsfører, var en faktor som bidro til å vanskeliggjøre utviklingen av en tillitsrelasjon mellom fosterbarnet og tilsynsfører. Da fosterbarnet også opplevde matchingen med tilsynsfører som dårlig, ble utgangspunktet for utvikling av en tillitsrelasjon vanskelig.

Selv om informanten ikke så behovet for å ha tilsynsfører, ville fosterbarnet likevel erfart det som veldig godt dersom saksbehandler hadde spurt barnet om hvem det ønsket som tilsynsfører, eller egenskaper ved en tilsynsfører fosterbarnet ville sette pris på. Ungdommen sier:

”Det hadde vært helt fantastisk tror jeg...(...) noen mennesker klaffer du med og andre klaffer du mindre med, sant. Så hvis jeg kunne kanskje fått gitt uttrykk for noen egenskaper jeg følte jeg kanskje satte ekstra stor pris på...(...) da hadde jeg på en måte visst at de gjorde det de kunne for at det skulle være bra for meg (...).”

Funnet viser at selv om det å ikke ønske tilsynsfører, kan vanskeliggjøre etablering av et tillitsforhold, kan det å legge til rette for brukermedvirkning fra fosterbarnets side i valg av tilsynsfører, likevel øke mulighetene for utvikling av et tillitsforhold mellom fosterbarnet og tilsynsfører.

En informant sa det slik *”Det er jo vanskelig å få det til å fungere hvis det er helt forskjellige personer som går sammen.”* Informanten mener det må være noe felles mellom to personer dersom de skal ”finne tonen”. Å definere hva ”matching eller ”at kjemien stemmer” skal bety,

er ikke så enkelt. Det kan gå på egenskaper, personlighet og interesser, men også på den voksnes evner og kompetanse til å skape kontakt og trygghet. Uansett hvilke faktorer som bestemmer hvem som ”matcher”, vil en konsekvens av at ”kjemien stemmer” mellom fosterbarnet og tilsynsfører, være at fosterbarnet trives i samvær med tilsynsfører, og fortrinnsvis også omvendt. Det vil sannsynligvis ligge bedre til rette for at fosterbarnet skal kjenne seg ivaretatt i samvær med en tilsynsfører som erfares å ”matche” fosterbarnet.

I Forskrift om fosterhjem (BLD, 2003) og Retningslinjer for fosterhjem (BLD,2004) står det at fosterbarn som er fylt 7 år skal få uttale seg før det velges tilsynsfører. I Retningslinjene (pkt. 12.3) står det at en vanligvis bør unngå å oppnevne en tilsynsfører som barnet signaliserer klar motvilje mot, fordi det vil være liten sannsynlighet for at barnet skal få nødvendig tillit til denne personen. Barnevernsloven (1992) og Retningslinjer for fosterhjem (BLD, 2004) gir ingen åpning for å ta hensyn til om et fosterbarn ikke ønsker tilsynsfører. Loven og Retningslinjene understreker tvert i mot at det ikke er valgfritt å ha tilsynsfører.

Informanten, som ikke så noe behov for å ha tilsynsfører, hadde ikke erfart noen form for brukermedvirkning med tanke på hvem som skulle være hans/hennes tilsynsfører.

Fosterbarnets ønsker eller meninger ble ikke etterspurt så langt ungdommen kunne huske. Da det ikke er valgfritt å ha tilsynsfører, og som vist i studien ikke alle fosterbarn ønsker tilsynsfører, vil brukermedvirkning i valg av tilsynsfører være avgjørende for at et forhold mellom fosterbarnet og tilsynsfører i det minste skal ha en mulighet til å utvikle seg i retning av et tillitsforhold.

Slik informanten uttrykker seg, tyder det på at det viktigste for fosterbarnet var at barneverntjenesten gjorde det de kunne for å finne en tilsynsfører som barnet hadde vært med å legge premisser for. En vet ikke om barneverntjenesten ville funnet en slik tilsynsfører. I en studie hvor barn under omsorg fikk gi uttrykk for sitt synspunkt i forhold til deltakelse i barnevernsaken, trakk barna fram at det vesentligste var å bli lyttet til og å få være med i en dialog – ikke nødvendigvis det å få bestemme det endelige resultatet (Thomas, 2000). Dette må ikke brukes som unnskyldning for ikke å legge arbeid ned i å skaffe en ”ønsket” tilsynsfører, men kan allikevel si noe om viktigheten av at fosterbarnet blir hørt i sakens anledning, naturlig nok tilpasset alder. Stang (1998) hevder at: ”Å bli respektert og hørt i

forhold til sine ønsker, behov og meninger, er viktig for bevaring av individets selvrespekt” (Stang, 1998 s. 32).

5.2. Tilsynsfører – en kontrollør

Funn hos en informant viser at tilsynsførers kontrollørrolle kan erfares som ubehagelig for fosterbarnet, dersom det ikke er etablert et tillitsforhold mellom fosterbarnet og tilsynsfører. Informanten beskrev sin erfaring med tilsynsførers kontrollørrolle slik:

”Nei det ble altså... for min egen del så følte jeg kanskje at det ble litt kunstig. For liksom nå kommer det en person som vi egentlig ikke kjente, opp mot... jeg følte litt sånn... skulle liksom se på oss og kontrollere oss og se liksom hvordan vi hadde det.(...) Og hva om de (tilsynsfører og saksbehandler) følte at det ikke fungerte greit,... hva skjedde da liksom?”

Denne informanten kjente seg selv som fokus for kontrollen, muligens i tillegg til fosterforeldrene. Det kan tyde på at tilsynsførers kontrollfunksjon skapte utrygghet hos fosterbarnet. Tilsynsfører skal kontrollere om fosterforeldrene gjør jobben sin som gode omsorgsgivere i forhold til fosterbarnet jfr. forskriften § 8 og retningslinjene kap.12.

Informanten syntes å være usikker på hva eller hvem tilsynsfører egentlig skulle kontrollere, og hva som eventuelt ville skje dersom forholdene ble vurdert som ikke ”bra nok”.

Min vurdering er at noe av grunnen til at besøket erfartest anstrengt og utrygt, er i tillegg til ubesvarte spørsmål, det forhold at når fosterbarnet/fosterfamilien og tilsynsfører ikke kjenner hverandre, vil det bli det inntrykket fosterbarnet og fosterforeldrene skaper der og da som skal danne grunnlaget for den vurderingen tilsynsfører skal gjøre. I tillegg synes det som informanten var klar over at tilsynsfører representerer makt og myndighet, og at det dermed ikke var uvesentlig hva inntrykk tilsynsfører fikk.

Informanten vil antagelig kjenne seg igjen i det Havik skriver: ”For svært mange av barna må det å ha tilsynsfører oppleves som at ukjente mennesker til ulike tider dukker opp, formidler at de skal være barnets tillitsperson, spør hvordan barnet har det, og blir borte” (2007 s. 85). For informanten var det heller ingen god erfaring at en ukjent tilsynsfører skulle komme på kontrollbesøk for å danne seg en mening om han/henne og fosterbarnets omsorgssituasjon i fosterhjemmet.

Dersom det skilles mellom tilsynsførers ”støttefunksjon” og ”kontrollfunksjon slik det gjøres i ”Tilsynsfører i fosterhjem – en veileder (BLD,2006), er det kun kontrollfunksjonen igjen dersom fosterbarnet ikke erfarer tilsynsfører som en støtteperson.

I følge Havik (2007) er det tre forhold som må være på plass dersom den eksterne kontrollen med barnets omsorgssituasjon i fosterhjemmet skal fungere. For det første må fosterbarnet ha tilsynsfører, for det andre må det være stabilitet og kontinuitet over tilsynet og for det tredje må tilsynsfører kjenne barnet og også fosterfamilien. Når det gjelder kjennskapet til barnet skriver Havik følgende: ”Det å kjenne barnet noe er kanskje tilstrekkelig for å kunne føre kontroll med barnets omsorgssituasjon, men utilstrekkelig for å oppnå barnets tillit. Det å kjenne lite - eller ikke i det hele tatt - er utilstrekkelig også for det å føre kontroll” (2007, s.86).

En informant erfarte at det var lite stabilitet og kontinuitet i kontakten med tilsynsfører, og tilsynsfører hadde også lite eller ikke kjennskap til han/henne. I følge Havik (2007) ble dermed tilsynsførers kontrollfunksjon ikke ivaretatt for dette fosterbarnet. Utsagn fra denne informanten kan sees i sammenheng med Haviks vurdering, ved følgende kommentar:

”Åltså, de (tilsynsførere) skriver jo en rapport etterpå, for på en måte å holde kontroll..., men jeg føler ikke det kommer noe viktig ut av det.”

I følge informanten hadde kontrollfunksjonen liten eller ingen verdi. Informantens vurdering og sitatet fra Havik (2007), innebærer at dersom det ikke er en viss grad av kjennskap, eller tillitsforhold mellom tilsynsfører og fosterbarnet, har ikke tilsynsfører mulighet til å ivareta sin kontrollfunksjon. Tillitsforholdet eller kjennskapet mellom tilsynsfører og fosterbarnet blir dermed avgjørende ikke bare for at tilsynsfører skal kunne fungere som barnets støtteperson, men også for at tilsynsfører skal kunne ivareta sin oppgave som kontrollør av at fosterbarnet blir godt ivaretatt i fosterhjemmet.

Tilsynsførers kontrollfunksjon har bakgrunn i at samfunnet skal forsikre seg om at barn som flyttes i fosterhjem, ikke blir utsatt for uheldige oppvekstvilkår også i fosterhjemmet.

Barnevernsloven (1992) bestemmer at alle fosterbarn skal ha tilsynsfører, og retningslinjene gir ikke rom for å velge vekk tilsynsfører. Et etisk dilemma kan defineres som en situasjon der

en står overfor et valg mellom to utilfredsstillende alternativ, der det ikke er klart hvilket alternativ som vil bli det beste å velge (Banks, 2001). I sosialt arbeid kan etiske dilemma ofte dreie seg om en konflikt mellom individets interesser av å ha individuelt tilpassede ordninger på den ene siden, og samfunnets interesser av å ha felles regler og ordninger på den andre siden (ibid.).

Tilsynsførerordningen kan være et etisk dilemma i den forstand at det offentlige skal søke å gi fosterbarn en god oppvekst som skal sikres med kontrollordninger i form av tilsynsfører for alle fosterbarn. Det å ha kontakt med tilsynsfører er en særordning for fosterbarn, og som vist i denne studien ønsker ikke alle fosterbarn tilsynsfører. Spesielt i tenåringsalderen, der jevnaldningsgruppen er en viktig referansegruppe, kan det oppleves ubehagelig å ha ordninger eller personer rundt seg som ikke er vanlig blant jevnaldrende. Følgende sitat fra studien kan forstås i lys av dette forhold:

”(…), men jeg hadde kanskje syns det var veldig kunstig og litt sånn ikke så greit å gjerne gå på et kjøpesenter, eller gått en tur eller ..., også møter du noen du kjenner: ”Ja, hvem er det?” sant.”

Boudious teori om symbolsk kapital, som Martinsen (2003) har videreutviklet, kan være en fruktbar innfallsvinkel i denne sammenheng. Teorien innebærer at ting eller forhold som gir tilgang til ære og anerkjennelse sosialt sett, vurderes som positiv sosial kapital, mens forhold som fører inn i skam sosialt vurdert gir negativ sosial kapital, betegnet som symbolsk byrde. Teorien kan bidra til å forstå to informanters vurdering av at det var/ville vært ubehagelig å treffe venner når de var sammen med tilsynsfører. I konteksten med venner ble det og bli sett sammen med tilsynsfører vurdert som en symbolsk byrde, og det å svare på spørsmål om hvem de var sammen med, ville dermed blitt erfart som ubehagelig.

På den annen side erfarte en informant det ikke som problematisk, eller som noen symbolsk byrde å treffe på venner sammen med tilsynsfører. Dette forhold bekrefter igjen Haviks funn (1996) om at fosterbarn er forskjellige og reagerer og oppfatter ting ulikt.

Barneverntjenestens mandat er blant annet å gi fosterbarn en ”normal” oppvekst i den forstand at den skal forhindre at barn lever under forhold som kan være skadelige for deres fysiske og psykiske helse (barnevernloven § 1-1). Fosterbarn bryter med det biologiske prinsipp, og får

ved å vokse opp i fosterhjem en spesiell oppvekstramme. Denne trenger ikke oppleves som en symbolsk byrde (Marthinsen, 2003). En informant beskrev det som en berikelse å ha bodd i fosterhjem, og ønsket det ikke annerledes. Noe ble erfart som slitsomt, og et av forholdene var kontakten med tilsynsfører.

Til tross en god intensjon om å sikre fosterbarns en god oppvekstsituasjon i fosterhjemmet, viser funn hos to informanter at det å ha kontakt med tilsynsfører kan være en negativ erfaring. En ungdom sa det slik:

”Altså jeg ser jo viktigheten i å kanskje ha det (tilsynsførerordningen) i systemet, men for oss så føler jeg mer at det har blitt slitsomt (...).”

Informanten kan skjønne at det å ha kontakt med tilsynsfører kan være godt og nødvendig for noen fosterbarn, men for han/henne og et søsken, har kontakt med tilsynsfører blitt erfart som slitsomt. Funn hos informanten viser at kontakten med tilsynsfører ble erfart som slitsomt av flere grunner. Da tillitsforholdet mellom fosterbarnet og tilsynsfører manglet, fikk tilsynsfører verken verdi som støtteperson eller som kontrollør. For de informanter som erfarte et tillitsforhold til tilsynsfører, kan det tyde på at kontrollørrollen ble erfart som mindre framtrepende og ikke problematisk, men det er lite datamaterialet fra disse informanter knyttet til tilsynsførers kontrollørrolle.

6 OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

Studien viser at fosterbarn kan ha ulike erfaringer i kontakt med tilsynsfører. Informantenes beskrivelser av hvem tilsynsfører er for dem kan sammenfattes i to ytterpunkt: en betydningsfull person eller en perifer person. De to informantene som erfarte tilsynsfører som en betydningsfull person, beskrev tilsynsfører som en nær person, en venn/venninne, en viktig person og en person det var godt å snakke med, også om tema det ikke var så lett å ta opp med fosterforeldrene. På den måten bidro tilsynsfører til å bevare harmonien i fosterhjemmet. Dersom tilsynsfører ble erfart som en perifer person, ble tilsynsfører beskrevet som en fjern og overflødig person som det var unaturlig å ta opp eventuelle vansker med, og som det var ulystbetont å ha kontakt med.

Informantene hadde også ulike erfaringer av treffene med tilsynsfører. Erfaringene varierte fra å oppleve treffene med tilsynsfører som gode, nyttige og støttende, til erfaringer av treffene som ubehagelige, verdiløse og tappende.

Funn i studien viser til en sammenheng mellom et tillitsforhold mellom fosterbarnet og tilsynsfører på den ene siden, og hvordan fosterbarnet erfarer hvem tilsynsfører er, samt opplevelsen av treffene med tilsynsfører på den andre siden. Dersom det er et tillitsforhold mellom fosterbarnet og tilsynsfører har tilsynsfører positive roller for fosterbarnet og treffene med tilsynsfører erfares som gode og kjekke. Dersom det ikke er et tillitsforhold mellom fosterbarnet og tilsynsfører, erfares tilsynsfører å ha negative roller for fosterbarnet og treffene beskrives som ubehagelige og tappende. Disse funn i studien bekreftes av funn fra Haviks kartleggingsstudie (2007) der fosterforeldre påpekte en sammenheng mellom et tillitsforhold mellom fosterbarnet og tilsynsfører, og hvordan fosterbarnet erfarer kontakten med tilsynsfører.

Informantenes erfaringer i kontakt med tilsynsfører har i drøftingen blant annet blitt vurdert opp mot intensjonen med tilsynsførerordningen slik den framgår av forskrift og retningslinjer til barnevernloven (1992). Denne delen av drøftingen har tatt utgangspunkt i todelingen av tilsynsførers oppgave, som bestående av en støttefunksjon og kontrollfunksjon, slik den beskrives i heftet *"Tilsynsfører i fosterhjem – en veileder"* (BLD, 2006). To av informantene har erfaringer i sin kontakt med tilsynsfører som stemmer overens med betegnelsen *støtteperson*, mens to av informantene har erfaringer i kontakt med tilsynsfører som ikke stemmer overens med denne betegnelsen.

To informanter beskriver ubehagelige erfaringer knyttet til tilsynsførers kontrollfunksjon, blant annet oppfattet en informant at tilsynsfører skulle kontrollere fosterbarnet, og tilsynsbesøket skapte grunnlag for ubesvarte spørsmål og utrygghet.

Funn i studien understreker viktigheten av at relasjonen mellom tilsynsfører og fosterbarnet må preges av et tillitsforhold fra barnets side, dersom fosterbarnet skal oppleve tilsynsfører som en støtteperson. Jeg har videre sett funn i studien i sammenheng med faktorer som er vesentlige for at et tillitsforhold skal kunne skapes, som at fosterbarnet kjenner seg ivaretatt

av tilsynsfører, at kontakten med tilsynsfører er stabil og ivaretagende over tid, og at det må legges til rette for god ”kjemi” mellom fosterbarnet og tilsynsfører.

I drøftingen har informantenes erfaringer også blitt sett i lys av brukerperspektiv, brukermedvirkning og empowerment. Ved å bruke denne teorien ble fosterbarnets erfaringer satt inn i en teoretisk sammenheng som kan gi forståelse av viktige forhold i samspillet mellom fosterbarnet og tilsynsfører. Bevissthet om en jeg – du relasjon, og barnets muligheter til å være med å legge premisser for samværene i tråd med alder og behov, det vil si brukermedvirkning innenfor rammen av ekte paternalisme, er vurdert som forutsetninger for å legge til rette for empowerment hos barnet både som prosess og resultat.

Funn i denne studien støtter resultat fra Haviks kartleggingsstudie (2007) der det påpekes at dersom tilsynsfører skal kunne utføre sin kontrollfunksjon, må det være et minimum av kjennskap eller tillitsforhold mellom fosterbarnet og tilsynsfører for at kontrollfunksjonen skal kunne utøves. På denne måten blir et tillitsforhold mellom fosterbarnet og tilsynsfører nødvendig både for at fosterbarnet skal erfare tilsynsfører som en støtteperson, og for at tilsynsfører skal kunne fylle sin rolle som kontrollperson.

Jeg har gått noe inn på dilemmaet med at alle fosterbarn skal ha kontakt med tilsynsfører som samfunnets kontrollordning, samtidig som samfunnet skal gi fosterbarn en så normal oppvekst som mulig. De barn og ungdommer som bor sammen med sine biologiske foreldre har ikke tilsynsfører, dette er dermed en særordning for fosterbarn. Det kan tyde på at noen av informantene i forhold til jevnaldningsgruppen erfarer kontakten med tilsynsfører som en symbolsk byrde, men også i forhold til dette reagerer informantene ulikt.

Min forforståelse av studiens tema er blitt utfordret. Jeg har fått bekreftet at fosterbarn kan oppleve det veldig forskjellig å ha kontakt med tilsynsfører. Informanten som erfarte tilsynsfører som en overflødig person som det var unødvendig å ha kontakt med, underbygger min forforståelse av at fosterbarn som har bodd i fosterhjemmet siden de var små, som har det godt der og som det er bestemt skal vokse opp i fosterhjemmet, ikke har behov for tilsynsfører og heller ikke har noe ønske om å ha tilsynsfører. Samtidig har jeg fått utvidet min forståelse av at årsaksforholdene er sammensatte, og at det å skape et tillitsforhold mellom fosterbarn og

tilsynsfører også under slike oppvekstrammer, er av vesentlig betydning og kan bidra til et positivt forhold mellom fosterbarn og tilsynsfører.

De funn som det for min del har vært overraskende å finne i studien, er at to informanter har erfart tilsynsfører som en mer betydningsfull og nær person enn jeg ville forventet. En informant tilskriver tilsynsfører en stor del av æren for at han/hun ikke har fått store psykiske problemer. To informanter har erfart det som nyttig og godt at tilsynsfører kan være en mellommann mellom fosterbarnet og saksbehandler, og har brukt tilsynsfører som et bindeledd mellom seg selv og barneverntjenesten. De har erfart det som godt å snakke med tilsynsfører, også om tema det ikke har vært så lett å ta opp med fosterforeldrene. På denne måten har tilsynsfører blitt en viktig samtalepartner for fosterbarnet. Dette kan også, som fosterbarna påpeker, være en avlastning for fosterforeldrene og bidra til mer harmoni og et lavere konfliktnivå i fosterhjemmet.

For min del har funn i denne studien utvidet min forståelse av hvor avgjørende viktig et tillitsforhold mellom fosterbarnet og tilsynsfører er, for at det å ha kontakt med tilsynsfører skal ha en positiv funksjon for barnet. Funn i studien kan vise at det for fosterbarnet kan erfares verdiløst, plagsomt og ha negative konsekvenser å ha kontakt med en tilsynsfører der tillitsforholdet ikke er tilstede.

Det viste seg svært vanskelig å få tak i det ønskede antall informanter til denne studien. Hva dette skyldes kan være sammensatt av flere faktorer, uten at jeg har gått noe inn på dette i rapporten. Imidlertid har det medført at studien kun har datagrunnlag fra tre informanter, noe som begrenser overførbarheten av dataene til andre fosterbarn. Til tross for dette kan informantenes erfaringer gi sitt bidrag til et kunnskapstilfang om hvordan det kan oppleves for fosterbarnet å ha tilsynsfører, og faktorer som er avgjørende for at kontakten skal oppleves god for fosterbarnet.

Med tanke på videre praksis i forhold til fosterbarnets kontakt med tilsynsfører, blir det etter min vurdering avgjørende viktig at de positive og byggende erfaringer to informanter har i kontakt med tilsynsfører blir ivaretatt videre i praksisfeltet, samtidig som det blir vesentlig å forebygge at ikke flere fosterbarn får slike negative og energitappende erfaringer i kontakt med tilsynsfører som to informanter i studien blir representanter for. Dette understreker hvor

viktig det er barneverntjenesten legger ned grundig arbeid i å framskaffe en tilsynsfører som fosterbarnet allerede har etablert et tillitsforhold til, eller der det er stor grad av sannsynlighet for at et tillitsforhold kan skapes.

Det trengs fortsatt mye mer kunnskap om studiens problemstilling. De erfaringer som formidles fra denne studiens informanter, kan forhåpentlig gi innspill til videre studier om samme eller relaterte tema.

REFERANSER

Asheim, O.P. & Starrin, B. (Red.). (2007). *Empowerment i teori og praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Banks, S. (2001): *Ethics and values in social work*. London: Macmillian press Ltd. (Palgrave) British Assosiation of Social Workers.

Barbosa da Silva, A. (1996): "Analys av texter". *Kompendium*. Stavanger: :Universitetet I Stavanger (2005) s.103 – 122.

Barbosa da Silva, A. (2002): "An Analysis of the Uniqueness and Theoretical Foundation of Qualitative Methods." *Kompendium*. Stavanger:Universitetet i Stavanger (2005) s.123 - 139

Barbosa da Silva, A. (2006): *Etikk og menneskesyn i helsetjeneste og sosialt arbeid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Bache-Hansen, E. (1995): *Hjelpetjenesten og barna*. Bergen: Barnevernets utviklingscenter.

Bengtsson, J. (Red.) (2006): *Å forske i sykdoms- og pleieerfaringer*. *Livsverdensfenomenologiske bidrag*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Bunkholdt, V. (2004). *Fosterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring*. (2.utg). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Colton, M.J., Aldgate, J., Williams, M. (1997): "The nature of foster care. International trends." *Adopting and fostering*, 21, 1: 44-49

Fog, J. (2004). *Med samtalen som utgangspunkt*. (2.utg.). København: Akademisk forlag.

- Fratter, J., Rowe, J., Sapsford, D., Thoburn, J. (1991): *Permanent family placement: A decade of experience*. London: British Agencies for Adopting and Fostering
- Hansen, H. (2005). Medbestemmelse og deliberasjon ved bruk av familieråd i barneverntjenesten. I E. Willumsen (Red.), *Brukernes medvirkning. Kvalitet og legitimitet velferdstjenestene*. (s. 113-139). Oslo: Universitetsforlaget.
- Havik, T. (1996b): *Slik fosterforeldre ser det. Resultat fra en kartleggingsstudie*.
Bergen: Barnevernets kompetansesenter.
- Havik, T. (2007): *Slik fosterforeldre ser det – II. Resultat fra en kartleggingsstudie i 2005*.
Bergen: Barnevernets utviklingscenter.
- Humerfelt, K. (2005). Begrepene brukermedvirkning og brukerperspektiv – honnørord med lavt presisjonsnivå. I E. Willumsen (Red.), *Brukernes medvirkning. Kvalitet og legitimitet velferdstjenestene*. (s. 15-33). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hummelvoll, J.K. & Barbosa da Silva, A. (1998): "The Use of the Qualitative Research Interview to Uncover the Essence of Community Psychiatric Nursing." *Journal of holistic Nursing Vol 16*. (No.4) ss. 453-478.
- Håkonsen, K.M. (1997). *Psykologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Iversen, O. (2000). Hvorfor grep barnevernet inn, og hvilken hjelp har barna fått?
I S. Falck og T. Havik (Red.). *Barnevern og fylkesnemnd*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Johansson, M. & Sundt, H. (red.) (2007). *Fosterhjemshåndboka*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Kvale, S. (2007). *Det kvalitative forskningsintervju* (10. opplag). Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Malterud, K. (2006): *Kvalitative metoder i medisinsk forskning – en innføring*.
Oslo: Universitetsforlaget.

- Marthinsen, E. (2003). *Sosialt arbeid og symbolsk kapital i et senmoderne barnevern*. Trondheim. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Molven, O. (2002). *Helse og jus. En innføring for helsepersonell*. (4.utg. 2. Opplag). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Polit, D.F. og Beck, C.T. (2004). *Nursing research. Principles and Methods*. (7th. edition) Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins
- Rønning, R. & Solheim, L.J. (2000). *Hjelp på egne premisser?* Oslo: Gyldendal akademiske.
- Sandbæk, M. (2002). *Barn og foreldre som sosiale aktører i møte med hjelpetjenester*. Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Stang, I. (1998). *Makt og bemyndigelse. –om å ta brukermedvirkning på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Thornquist, E. (2003). *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Ulberg, J. & Løe, H. (1997). *Tilsyn av barn i fosterhjem*. (Semesteroppgave 3. barnevern). Sogndal: Høgskulen i Sogn og Fjordane.
- Wiborg Karlsen, L. (2000). *Tilsynsfører i fosterhjem- barnas hjelper eller barnevernets gissel? en surveyundersøkelse om tilsyn etter barnevernloven § 4-22*. Trondheim. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Willumsen, E. (Red.). (2005). *Brukernes medvirkning. Kvalitet og legitimitet i velferdstjenestene*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Barnevernloven (1953): *Lov av 17.07.1953 nr.14 om barnevern*
- Barnevernloven (1992): *Lov av 17.07.1992 nr. 100 om barneverntjenester*

Sosialdepartementet.(1954). *Rundskriv om fosterbarn og fosterheimer. (Serienr.5)*

Barne- og familiedepartementet. (1992). *Forskrift om fosterhjem og tilsyn med barn i fosterhjem. (Q- 0813 TRE). Oslo.*

Barne- og familiedepartementet. (2003). *Forskrift om fosterhjem. Oslo.*

Barne- og likestillingsdepartementet. (2004). *Retningslinjer for fosterhjem.(Q-1072 B). Oslo.*

Barne- og likestillingsdepartementet. (2006). *Rutinehåndbok for kommunenes arbeid med fosterhjem.(Q-1102 B). Oslo.*

Barne- og likestillingsdepartementet. (2006). *Tilsynsfører i fosterhjem – en veileder. (Q-1103 B). Oslo.*

Barne- og likestillingsdepartementet. (2000). *Barnevernet i Norge. (NOU 2000:12). Oslo.*

Barne- og familiedepartementet. (2002). *Om barne- og ungdomsvernet. (St.meld. nr. 40 (2001-2002)).*

Statistisk Sentralbyrå. (2006). Emneområde barnevern. Tilgjengelig fra : www.ssb.no

Helsinkideklarasjonen: <http://www.etikkom.no/retningslinjer/helsinkideklarasjonen>

Barne- og likestillingsdepartementet brev datert 23.10.06. *Fosterhjemskontakt 06/06*
s. 18.

UNIVERSITETET I BERGEN

Regional komité for medisinsk forskningsetikk, Vest-Norge (REK Vest)

Førsteamanuensis Ellen Ramvi
 Institutt for helsefag
 Universitetet i Stavanger
 4036 STAVANGER

Deres ref

Vår ref
 07/8869-151.06/ars

Dato
 29.06.2007.

Ad. prosjekt: Tilsynsførerordningen for barn i fosterhjem - sett fra barnas perspektiv. En kvalitativ studie av fosterbarns erfaringer med tilsynsførerordningen (151.07)

Det vises til din søknad om etisk vurdering datert 01.06.07. REK Vest vurderte studien i møte den 21.06.07.

Generelt mener REK Vest det er viktig at en forsker på barn i barnevernet. En har merket seg at en benytter studenter til forskning på en sårbar gruppe. Dette stiller veileder overfor særlige utfordringer med hensyn til at gjennomføringen er forsvarlig.

Informasjonsskrivene bør være mindre appellerende slik at de får den nødvendige kvalitet. Setninger som "Jeg vil veldig gjerne intervju deg..." og de to setningene som begynner med "Dine erfaringer er verdifulle..." bør tas bort.

Studien er da endelig klarert fra denne komité sin side.

Vi ønsker dere lykke til med gjennomføringen og minner om at komiteen setter pris på en sluttrapport, eventuelt en kopi av trykt publikasjon når dette foreligger.

Med vennlig hilsen

 Jon Løkven
 leder

 Arne Salbu
 sekretær

Ellen Ramvi
Institutt for helsefag
Universitetet i Stavanger
4036 STAVANGER

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Vår dato: 05.07.2007

Vår ref.: 16978/SM

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 04.06.2007. Meldingen gjelder prosjektet:

16978

Behandlingsansvarlig
Daglig ansvarlig
Student

Tilsynsførerordningen for barn i fosterhjem - sett fra barnas perspektiv. En kvalitativ studie av fosterbarns erfaringer med tilsynsførerordningen hjemlet i Lov om barneverntjenester
Universitetet i Stavanger, ved institusjonens øverste leder
Ellen Ramvi
Kari T. Lauvsnes Hodne

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstillende kravene i personopplysningsloven.

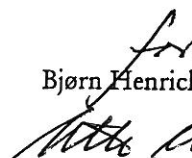
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/endingsskjema>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/register/>

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.06.2008, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henriksen

Siv Midthassel

Kontaktperson: Siv Midthassel tlf: 55 58 83 34

Vedlegg: Prosjektvurdering

✓ Kopi: Kari T. Lauvsnes Hodne, Nordsjøveien 241, 4352 KLEPPE

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

16978

Ombudet finner at et samtykke fra ungdommene (16-18 år) vil være å anse som et gyldig samtykke. Det vises til at prosjektet er av liten inngripende karakter og at det ikke innhentes sensitive personopplysninger.

Det legges til grunn at utvalget informeres om alle sider av prosjektet. Det vises til informasjonsskriv vedlagt meldeskjema og forutsettes, som avklart med prosjektleder, at følgende fremgår:

- tid for prosjektslutt (juni 2008)
- at opplysninger behandles konfidensielt (verken tilsynsfører, barnevern eller fosterforeldre får vite hva som blir sagt)
- at evt deltakelse ikke vil påvirke forholdet til barneverntjenesten

Videre legges det til grunn at samtykkeerklæringen returneres direkte til prosjektleder samt at barneverntjenesten sender ut en skriftlig påminnelse i stedet for å kontakte potensielle informanter på telefon.

Ombudet finner at et samtykke fra ungdommene (16-18 år) vil være å anse som et gyldig samtykke. Det vises til at prosjektet er av liten inngripende karakter og at det ikke innhentes sensitive personopplysninger.

Datamaterialet anonymiseres ved prosjektslutt ved at verken direkte eller indirekte personidentifiserbare opplysninger fremgår, navneliste og opptak slettes. Prosjektslutt er satt til 30.06.2008.

Kari Lauvsnes Hodne
Nordsjøvn. 241
4352 K leppe

Vedlegg 3

Universitetet
i Stavanger

Klepp august -07

Barneverntjenesten i
V/Leder

FORESPØRSEL OM HJELP TIL Å FINNE INFORMANTER TIL FORSKNINGSPROSJEKT

Jeg er i gang med "Mastergrad i helse- og sosialfag med fokus på brukerperspektiv" ved Universitetet i Stavanger. Jeg er utdannet sosionom, og arbeider i barneverntjenesten i Sola kommune. I forbindelse med studiet er det nå tid for å skrive masteroppgave, og det er i denne forbindelse jeg tar kontakt. Tittel for masteroppgaven er :

*"Tilsynsførerordningen for barn i fosterhjem – sett fra barnas perspektiv.
En kvalitativ studie av fosterbarns erfaringer med tilsynsførerordningen hjemlet i Lov om barneverntjenester"*.

Formålet med studien er å få innsikt i hvordan fosterbarn beskriver sine egne erfaringer med tilsynsførerordningen og forholdet til tilsynsfører. Samtidig er hensikten å se om det med bakgrunn i fosterbarns erfaringer kan pekes på forhold som hemmer eller fremmer et godt forhold til tilsynsfører. Studien vil og bidra i vurderingen av om tilsynsførerordningen bør fortsette som den er i dag, eller om den på noen måter bør endres. Det er gjort få studier som ser tilsynsførerordningen fra fosterbarns ståsted.

Planen er å kontakte barneverntjenesten i to ulike kommuner, der Stavanger kommune er den ene jeg kontakter. Jeg ønsker å intervju 5–8 ungdommer mellom 16-20 år som er eller har vært fosterbarn i minst ett år, fortrinnsvis noenlunde lik fordeling på kjønn. Jeg håper dere har 4-5 fosterbarn dere kan formidle forespørsel til om å delta i denne studien. Vedlagt følger presentasjonsbrev til aktuelle deltakere. Jeg tror det vil vært best om de aktuelle kan informeres muntlig på forhånd om at de vil få et slikt brev. For å sikre anonymitet for de som ikke vil delta, bes de informanter som vil være med om å sende sitt svar til undertegnede. Jeg vil i ettertid ta kontakt med dem.

Veileder for studien er Ellen Ramvi, førsteamanuensis ved Universitetet i Stavanger. Studien er meldt til Personvernombudet for forskning og vurdert av Regional komité for medisinsk forskningsetikk, Vest Norge.

Vedlagt følger informasjonsskriv, samtykkeerklæring og svarkonvolutt for utsendelse til mulige informanter.

Jeg tar telefonkontakt med deg innen uke 36.

Ta gjerne kontakt før den tid dersom noe er uklart.

Med vennlig hilsen

Kari Lauvsnes Hodne

Kari Lauvsnes Hodne
mastergradsstudent

Tlf. 98249971

Ellen Ramvi

Ellen Ramvi
førsteamanuensis
Universitetet i Stavanger

Tlf. 51 834271

FORESPØRSEL OM Å DELTA I ET FORSKNINGSPROSJEKT OM**Tilsynsførerordningen for barn i fosterhjem**

Alle barn som bor i fosterhjem skal ha egen tilsynsfører. Jeg er student ved universitetet i Stavanger, og vil gjerne intervjuer fosterbarn for å høre deres erfaringer med tilsynsførerordningen. Det er gjort få tidligere studier der fokus har vært på fosterbarns erfaringer med å ha tilsynsfører(e).

Dine erfaringer, uansett hvordan de er, er svært viktige for å få økt kunnskap om hvordan fosterbarn opplever tilsynsførerordningen.

Jeg vil gjerne intervjuer deg om dine erfaringer med tilsynsfører!

Hvis du velger å være med på dette, har jeg taushetsplikt og de opplysninger du vil komme med anonymiseres i forskningsrapporten, slik at ingen kan gjenkjenne hvem som har sagt hva.

Intervjuet vil vare ca 1½ time, og du kan selv velge om du vil at det skal foregå på et kommunalt kontor eller hjemme hos deg. For at jeg skal huske det som blir sagt, ønsker jeg å ta samtalen opp på bånd. (Hvis du kan tenke deg å være med, men ikke har lyst til at samtalen tas opp på bånd, er det også greit.) Det som tas opp på bånd, vil bli anonymisert når studien er avsluttet, og selve lydopptaket slettes.

Denne henvendelsen er sendt via barneverntjenesten som du har kontakt med, siden jeg ikke vet hvem du er. Selv er jeg ansatt i barneverntjenesten i en annen kommune, og er i tillegg student ved Universitetet. Det er som student jeg skal gjøre et forskningsarbeid.

Min veileder i dette forskningsarbeidet er Ellen Ramvi, førsteamanuensis ved Universitetet i Stavanger.

Det er frivillig å delta på intervjuet. Om du velger å delta har du likevel anledning til å trekke deg når som helst uten å begrunne hvorfor, og uten at det får noen negative konsekvenser for deg. Dersom du kjenner behov for noen å snakke med i etterkant av intervjuet, kan jeg være behjelpelig med å legge til rette for dette.

Dersom du er villig til å la deg intervjuer, kan du undertegne vedlagte samtykkeerklæring og sende den i vedlagte svarkonvolutt. Når jeg har mottatt den, vil jeg ta kontakt med deg.

Jeg håper du vil være med på et intervju, men det er likevel ditt valg.

Dersom du skulle ønske å kontakte meg kan jeg nås på tlf. 98249971.

Med vennlig hilsen

Kari Lauvsnes Hodne
mastergradsstudent.

Vedlegg 5

TIL DEG SOM HAR MOTTATT DETTE BREVET!

Jeg håper du vil bruke litt tid på å lese vedlagte brev!

Jeg vil gjerne intervju deg, men les brevet først og tenkt etter om du vil være med på dette.
Det er helt frivillig å delta.

(Dersom du er usikker på om du har lyst, kan du helt uforpliktende ta kontakt med meg ved å ringe eller sende sms til 98249971 for mer informasjon).

Med vennlig hilsen

Kari Lauvsnes Hodne

Kari Lauvsnes Hodne
mastergradsstudent
Universitetet i Stavanger

SAMTYKKEERKLÆRING

Jeg har mottatt informasjon angående studien om fosterbarns erfaringer med tilsynsførerordningen.

Jeg er informert om at deltakelse er frivillig og at det når som helst er mulig å trekke seg fra å være med i studien.

Jeg samtykker i å delta i denne undersøkelsen ved å la meg intervju.

Dato -----

Signatur-----

Telefonnr. Dag-----

Kveld-----

INTERVJUGUIDE**Informasjon til deltakerne:**

- Beskrive tema og hensikt med studien
- Min taushetsplikt
- Deltakelsen er frivillig
- Anledning til å trekke seg underveis hvis en ikke ønsker å fortsette
- Antatt lengde på intervjuet og hva som vil skje videre med det de forteller

Innledende tema:

- Takke for villighet til å delta i studien
- Alder, hvor lenge har du vært i fosterhjem, hvor mange tilsynsførere har du hatt, hvor lenge kontakt med den enkelte tilsynsfører

Tema:

- Beskrive hvordan kontakten med tilsynsfører(e) foregår/foregikk
- Tid/sted/hyppighet/innhold
- Hvilke ord vil du bruke om tilsynsfører for å beskrive kontakten?
- Beskrive følelser/tanker i forkant av avtale med tilsynsfører
- Beskrive følelser/tanker i etterkant av gjennomført kontakt med tilsynsfører
- Har du selv tatt kontakt med tilsynsfører utenom avtaler, eventuelt hvorfor?
- Hvis du ikke har gjort det: Når vil det kjennes naturlig?
- Kan du fortelle/beskrive en god opplevelse med tilsynsfører
- Kan du fortelle om det motsatte, en gang du synes kontakten/samværet med tilsynsfører var vanskelig?
- Vil du anbefale at ordningen fortsetter slik som den er i dag? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Forslag til endringer/forbedringer av ordningen?
- Råd/tips til tilsynsførere?
- Aktuelle oppfølgingsspørsmål i forhold til det som blir fortalt av den enkelte
- Din opplevelse av å delta i denne studien?

"FYLKESBRETTE" Nr. 2 2008

Nr. 2 2008

- Informasjon til medlemmer
- i Norsk Fosterhjemforening Rogaland
- og andre interesserte

Norsk Fosterhjemforening er en selvstendig interesseorganisasjon som er uavhengig av politisk parti og trossamfunn.

Formålsparagraf:

"Foreningen skal være en aktiv pådriver for å heve kvaliteten på alle plan innen fosterhjemsomsorgen".

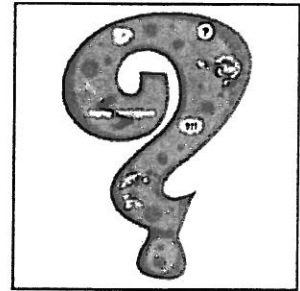
FORSKNING ?

**Har dere ungdom i huset
som vil bidra med til hjelp til forskning?**

Vi har mottatt henvendelse fra en student,
Kari Lauvsnes Hodne, som tar "Mastergrad
i helse-og sosialfag med fokus på brukerperspektiv"
ved Universitetet i Stavanger.

Tittel for oppgaven er: "Tilsynsførerordningen for barn i fosterhjem
– sett fra barnas perspektiv.

En kvantativ studie av fosterbarns egne erfaringer med tilsynsførerordningen."

Formålet med studien er å få innsikt i hvordan fosterbarn beskriver sine egne erfaringer med tilsynsførerordningen og forholdet til tilsynsfører. Samtidig er hensikten å se om det med bakgrunn i fosterbarns erfaringer kan pekes på forhold som hemmer eller fremmer et godt forhold til tilsynsfører. Studien vil og bidra i vurderingen av om tilsynsførerordningen bør fortsette som den er i dag, eller om den på noen måter bør endres. Det er gjort få studier som ser tilsynsførerordningen fra fosterbarns ståsted.

Kari Lauvsnes Hodne ønsker å intervju ungdom i alderen 16-20 år, som er eller har vært fosterbarn i minst ett år.

Hvis du ønsker å få mer informasjon om forskningen, eller å bli intervjuet kan du ta kontakt direkte med:

Kari Lauvsnes Hodne på tlf. 98249971, eller e-post: karitlh@online.no,
eller NFF Rogaland på tlf. 95810518, eller e-post rogalandff@c2i.net.

Den vonde gråten

Det er den som nesten sitter fast

Du vet, den som tvinger seg frem

Uten noen grunn

Det er den som svir i øyet der

Den tvinger seg fram i kanalen

Den vonde gråten

Det er den som ikke forløser noe

Du vet, den som gjør det vonde verre

Uten at du har tenkt på det

Det er den som får deg til å knele når

Du tror du allerede er i kne

"Biologisk mor"

Skjema for protokolltillegg og endringer

Dette skjema skal benyttes for alle endringer som ønskes gjort etter at et prosjekt er tilrådd.

Relevante dokumenter vedlegges.

1. Tittel og prosjektleder

Forskningsprosjektets tittel hos REK

Tilsynsførerordningen for barn i fosterhjem - sett fra barnas perspektiv.
En kvalitativ studie av fosterbarns erfaringer med tilsynsførerordningen

Prosjektleder

Ramvi, Ellen

2. Endring/tillegg

Hva består endring eller tillegg av?

Den samme informasjon til informanter; som er sendt via barneverntjenester; ønskes lagt ut på internettsider til Landsforeningen for barnevernsbarn og Norsk Fosterhjemsforening avdeling Rogaland. Begge disse organisasjoner har invitert til at jeg kan gjøre det. Jeg vil stryke setningen i informasjonsbrevet om at "Denne henvendelsen er sendt via den barneverntjenesten du har kontakt med.... ". Jeg vil heller ikke legge ved skrevet "TIL DEG SOM HAR MOTTATT DETTE BREVET!". I tillegg til å ta ut samtykkeerklæring fra nettet å sende meg, ønsker jeg at det skal være mulig å sende meg en sms eller kontakte meg på telefon for å melde sin interesse. Dette for å ikke gjøre terskelen for å svare for høy. Dersom ikke samtykkeerklæring er utfyllt vil dette gjøres senest rett før intervjuet. Dette vil det bli opplyst om i informasjonen som legges ut på nettet. I tillegg vil jeg opplyse om at jeg trenger 4-5 informanter til, slik at jeg ikke gir forventninger om at alle blir intervjuet i tilfelle flere skulle svare.

3. Begrunnelse

Hva er grunnen til ønsket endring/tillegg?

Etter å ha gjennomført godkjent plan for å få informanter, har jeg etter å ha vært i kontakt med barneverntjenester i 5 kommuner i distriktet, kun fått en informant som jeg har intervjuet. For å få flere informanter har jeg vært i kontakt med Landsforeningen for barnevernsbarn og Norsk Fosterhjemsforening avdeling Rogaland. Disse har foreslått at jeg legger ut informasjon om prosjektet på deres internettsider. Jeg vil gjerne prøve denne framgangsmåten for å se om det kan gi meg flere informanter.

4. Etisk vurdering

Prosjektleders etiske vurdering av endring/tillegg

Slik endringen her er foreslått ser jeg ingen etiske betenkeligheter med den.

5. Informert samtykke

Dersom endring/tillegg medfører ny/endret forespørsel/samtykkeerklæring vedlegges denne.

Nei

6. Andre kommentarer

Underskrift

Sted:

Dato:

Underskrift: